

Zzp'ers en de kwaliteit van hun pensioen: vooruitgang, stilstand en beleidsopties

---

Harry van Dalen
Kène Henkens
Marleen Damman

Colofon

Industry papers zijn papers voor professionals in de pensioen- en verzekeringssector. Ze worden op de Netspar website gepubliceerd na goedkeuring door de Netspar Editorial Board (EB). De EB controleert de papers op zowel academische kwaliteit als toegankelijkheid voor niet-academische professionals. Industry papers worden gepresenteerd voor discussie op Netspar-evenementen. Vertegenwoordigers van academische en sectorpartners worden uitgenodigd voor deze evenementen.

Netspar Industry Paper 2026-35, augustus 2026

Editorial Board

Voorzitter: Andries de Grip, Universiteit Maastricht

Leden:

Joyce Augustus-Vonken, APG

Mark-Jan Boes, Vrije Universiteit Amsterdam

Damiaan Chen, De Nederlandsche Bank

Bart Dees, Nationale-Nederlanden

Arjen Hussem, PGGM

Kristy Jansen, University of Southern California

Sven Klijnhout, Achmea

Raymond Montizaan, Universiteit Maastricht

Alwin Oerlemans, APG

Jan Maarten van Riemsdijk, PGGM

Mariëtte Sanderse, PMT

Peter Schotman, Universiteit Maastricht

Erik Schouten, Ministerie van Financiën | Belastingdienst

Ivor Witte, a.s.r.

Ontwerp Maan

Vormgeving Studiodet

Redactie Jolanda van den Braak

Industry Papers is een uitgave van Netspar. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s).

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Abstract	5
1. Inleiding	6
2. Ontwikkelingen zzp'ers en hun pensioen in de tijd: 2021-2025	9
3. Is een verplichtstelling pensioensparen voor zzp'ers de oplossing?	22
4. Conclusies	31
Literatuur	33
Bijlagen	35

Affiliaties

Harry van Dalen – NIDI-KNAW, Tilburg University

Kène Henkens – NIDI-KNAW, UMCG Groningen

Marleen Damman – Utrecht University

Samenvatting

Hoe gaan zzp'ers om met sparen voor hun pensioen? Schiet het opgebouwde pensioenvermogen van zzp'ers tekort of geeft het perspectief op een comfortabele pensioentijd? Op basis van onderzoek onder zzp'ers in 2021 en 2025 laten we zien dat de kwaliteit van hun pensioen volgens de meeste zzp'ers voldoende is. Over de periode 2021-2025 is er een lichte vooruitgang in deze verwachting te bespeuren. Het zou echter te ver gaan om te stellen dat deze eigen inschatting van zzp'ers over hun (pensioen)voorzieningen geen risico's kent. Vrije besparingen vormen een belangrijke pensioenpijler voor de gemiddelde zzp'er, maar hebben als nadeel dat het langleven- en inflatierisico niet worden gedekt. Daar staat tegenover dat zzp'ers in geval van tegenvallende inkomsten uit vermogensbronnen langer kunnen doorwerken na de AOW-gerechtigde leeftijd. Deze inkomsten uit arbeid kunnen ze gebruiken als een vijfde pensioenpijler.

Gegeven de risico's die zzp'ers lopen op een te laag pensioen, wordt vaak een verplichtstelling inzake pensioensparen voor zzp'ers geopperd. In dit rapport onderzoeken we via een vignettenstudie een vorm van verplichtstelling die oog heeft voor de speciale omstandigheden of behoeften van zzp'ers, zoals een flexibele toegang tot vermogen en wisselende of beperkte inkomsten. De belangrijkste conclusie van dit experiment is dat maximaal 33% de zzp'ers zo'n verplicht systeem steunt, hoe aantrekkelijk men het ook vormgeeft. Het ligt dus meer voor de hand om te zoeken naar effectieve bottom-up-oplossingen, zoals een pensioen-APK in plaats van het top-down invoeren van een verplichtstelling.

Abstract

What do solo self-employed actually do when it comes to saving for their pension? Do the accumulated 'pension' assets of solo self-employed fall significantly short, or do they offer the prospect of a comfortable retirement period? Based on research among solo self-employed professionals in 2021 and 2025, we show that the quality of the 'pension' is considered sufficient by most solo self-employed. A slight improvement in this expectation can be observed over the period 2021-2025. However, it would be going too far to state that this assessment of their own (pension) provisions is without any risks. Savings deposits constitute an important pension pillar for the average self-employed, but these assets do not cover longevity and inflation risks. On the other hand, in the event of economic downturns, self-employed professionals always have the option to continue working after the official public pension age and use their income from work as a fifth pension pillar.

Given the noted risks that self-employed professionals may face, a mandatory pension savings scheme for the self-employed is frequently proposed by policy makers. In this report, we have examined a form of mandatory pension scheme by means of a vignette study that takes into account the special circumstances or needs faced by solo self-employed, like flexible access to assets and fluctuating or limited income. The main conclusion of this experiment is that no matter how attractive one tries to design the mandatory pension scheme, no specification can count on a decisive majority of self-employed professionals: the support of 33 percent of self-employed is the best one can attain. The search for effective 'bottom-up' routes, such as a regular pension 'check-up' rather than a top-down introduction of a mandatory scheme, could be a more logical approach.

1. Inleiding

“Ik wil gewoon blijven doorwerken. En als ik dan eens in de knel kom, ach... dan verkopen we het huis en gaan we gewoon wat kleiner wonen.” (*De Telegraaf*, 26 oktober 2024). Deze quote van een 66-jarige dirigent tekent wellicht de houding van menig zelfstandige. Men is niet bezorgd over de dag van morgen, ‘want de dag van morgen zal voor zichzelf zorgen.’ Vele studies laten zien dat zzp’ers onvoldoende (contractuele) pensioenvoorzieningen treffen (zie bijvoorbeeld Mastrogiacomio, 2016; Zwinkels et al. 2017). Op zich is dat niet zo vreemd, omdat de overstap van werknemer naar zzp’er gepaard gaat met verantwoordelijkheden waarvan men zich vaak pas achteraf bewust wordt. Dat geldt in het bijzonder voor het sparen voor pensioen. Werknemers kunnen rekenen op de gunstige bijdrage van de werkgever, die in veel gevallen twee derde van de pensioenpremie bijdraagt. Zzp’ers zijn volledig zelf verantwoordelijk voor hun pensioenpremie. Het beoordelen of de voorbereidingen van een zzp’er adequaat zijn voor een financieel goed pensioen is om meerdere redenen dan ook vaak lastig. Zzp’ers hebben vaak een arbeidsverleden als werknemer waarin ze pensioen hebben opgebouwd. Daarnaast leunen ze soms op de pensioenvoorziening van een partner. Ook kunnen zij er een andere werkfilosofie op nahouden en ervan uitgaan dat zij nooit volledig zullen stoppen met werken. Op die manier beschikken zij altijd over een extra pensioenpijler waarop ze kunnen terugvallen.

Een belangrijke vraag is waarom zzp’ers geen contractuele pensioenverplichtingen aangaan. Is dat omdat ze het niet kunnen betalen? Staat pensioen op de eeuwige lijst van goede voornemens? Of hebben ze geen verstand van pensioen of hebben ze weinig vertrouwen in banken en verzekeraars als beheerders van pensioenbesparingen? Uit eerder onderzoek uit 2021 (Van Dalen et al. 2022) bleek dat het gros van de zzp’ers de hoop lijkt te hebben gevestigd op de AOW of langer doorwerken. Het aanvullende pensioen vertoont bij vele zzp’ers gaten en derdepijlerproducten worden maar mondjesmaat gebruikt als pensioenvoorziening. Daarnaast bleken financiële instituties en de overheid in 2021 met wantrouwen te worden bekeken. Overheidsmaatregelen, zoals een verplichte arbeidsongeschiktheids- of pensioenverzekering, kunnen dan ook op de nodige weerstand rekenen.¹

De vraag is of die situatie is verbeterd. Er zijn redenen om te denken van wel. Om de ‘echte’ van de ‘onechte’ zzp’ers te onderscheiden, heeft de regering met ingang van 2025 maatregelen genomen om schijnzelfstandigheid aan te pakken: zzp’ers die in naam zelfstandige zijn, maar in de praktijk als werknemer meedraaien. Recente cijfers voor het eerste kwartaal van 2025 van het CBS (2025) suggereren dat deze beleidswijziging haar sporen nalaat: voor het eerst sinds 2013 is het aantal zzp’ers afgenomen. Een kleine groep kreeg een vaste

---

¹ Men leze de internetconsultatie rond de invoering van de BAZ (Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid voor Zelfstandigen) in 2024 om te zien dat verplichtstellingen de nodige aversie oproepen.

arbeidsrelatie, maar de grootste verandering is terug te zien in de toename van 47.000 werknemers met een flexibele arbeidsrelatie die het vorige kwartaal nog als zzp'er hun meeste uren maakten. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Naast de aanpak van schijnzelfstandigheid heeft de overheid de fiscale facilitering van pensioensparen vergroot. Ook circuleren er talrijke reclamespotjes van banken en verzekeraars over het gemak en de noodzaak van het opbouwen van een eigen pensioenpotje voor zelfstandigen. Kortom, het is een goed moment om te zien of de huidige groep zzp'ers in 2025 anders aankijkt tegen pensioen en werk. Wat zijn hun huidige pensioeninspanningen en -verwachtingen en is er een duidelijke verandering zichtbaar? Zijn ze meer bewust met pensioen bezig dan een kleine vijf jaar geleden? En is het vertrouwen in banken en verzekeraars en de overheid op het gebied van pensioenkwesties gegroeid?

Om licht op deze kwesties te werpen, hebben we in 2025 zzp'ers vragen voorgelegd over hun pensioen en hun bestaan als zzp'er. Om de ontwikkelingen in pensioenverwachtingen en -voorbereidingen in kaart te brengen, vergelijken we deze uitkomsten voor een belangrijk deel met die van een groep zzp'ers die in 2021 ook is bevraagd over werk en pensioen (zie Damman en Kraaykamp, 2022). De onderzoeksvragen in dit gedeelte van het onderzoek richten zich vooral op de volgende onderwerpen:

- Zijn de witte (en wellicht grijze) vlekken minder prominent geworden?
- Welke verwachtingen hebben zzp'ers over hun pensioen? Is het bijvoorbeeld voldoende om comfortabel van te leven als ze de AOW-gerechtigde leeftijd hebben bereikt?
- Is het pensioenbewustzijn onder zzp'ers toegenomen?
- Hoe staat het met het vertrouwen van zzp'ers in de spelers op de pensioenmarkt, zoals verzekeraars, pensioenfondsen, overheid en banken?

Kortom, het gaat om de ontwikkelingen in de periode 2021-2025. Daarnaast nemen we in 2025 ook een aantal nieuwe zaken onder de loep die een rol kunnen spelen bij de pensioenplanning van zzp'ers. Daarbij staat de ontwikkeling van overheidsbeleid ten aanzien van zzp'ers centraal, in het bijzonder het mogelijke plan om hen verplicht te laten sparen voor pensioen. De volgende vragen staan daarbij centraal:

- Hoe staan zzp'ers tegenover mogelijke overheidsplannen om voor de beroepsgroep het sparen voor pensioen verplicht te maken?
- Hoe zou de verplichtstelling vormgegeven kunnen worden, zodat het beleid recht doet aan de problemen waarmee zzp'ers worstelen in de praktijk?

Om de bovenstaande vragen rond pensioen te bestuderen, hebben we gebruikgemaakt van de 'Views About Retirement In the Netherlands'-survey (VARIN). In deze studie zijn in januari en februari 2021 door middel van een online vragenlijst data verzameld onder 2.240

zzp'ers en 1.865 werknemers in Nederland. Twee organisaties hebben de dataverzameling in 2021 uitgevoerd: I&O Research en Kantar. Zij verzamelden de data via twee grootschalige online panels (I&O Research Panel en het NIPObase Panel) om een voldoende grote groep zzp'ers te kunnen bereiken. Respondenten waren 40 jaar en ouder. Er werd gevraagd naar hun plannen en opvattingen over pensioen. Ook werd zzp'ers gevraagd naar de specifieke omstandigheden waarin zij zzp'er werden. Het onderzoek van Kantar vormde de basis voor een nieuwe dataverzameling door Verian (voorheen Kantar) in augustus-oktober 2025 onder zzp'ers van 35 jaar en ouder. In totaal hebben 1.210 zzp'ers de online vragenlijst ingevuld. Deze data konden in beperkte mate worden gekoppeld aan de in 2021 verzamelde gegevens (N=420).²

---

2 Om een indruk te krijgen van de representativiteit van de data naar sector en beroep voor de jaren 2021 en 2025, bevat bijlage 1 de nodige informatie over sector en beroepsstructuur, hoe zzp'ers hun eigen bedrijf of beroep omschrijven en hun achtergrondkenmerken.

2. Ontwikkelingen zzp'ers en hun pensioen in de tijd: 2021-2025

Is er een verandering merkbaar in de pensioenvoorbereiding van zzp'ers en hun bereidheid om het risico af te dekken om arbeidsongeschikt te raken? Voor het antwoord op deze vraag bekijken we welke vermogensbronnen zzp'ers hebben opgebouwd met het oog op hun pensioen, maar ook voor het risico op arbeidsongeschiktheid. Om die redenen beperken we ook onze vergelijking tot zzp'ers in de leeftijdsgroep van 40 tot 67 jaar. Zzp'ers die hun AOW-leeftijd hebben bereikt, blijven dus buiten beschouwing in deze vergelijking, omdat de focus ligt op pensioenvoorbereiding. Bij de presentatie van de verschillen tussen de jaren 2021 en 2025 hebben we gecontroleerd voor compositie-effecten naar leeftijd, opleiding en geslacht, zodat de tijdsverschillen een redelijk betrouwbaar beeld geven. Voor het jaar 2025 biedt figuur 1 een ruwe indruk van welk beroep of activiteiten de zzp'ers in hun dagelijkse praktijk naar eigen zeggen uitoefenen. Het is een bonte verzameling en in de bijlagen van dit rapport staan formelere beschrijvende statistieken voor beide jaren. Hieruit blijkt dat zzp'ers middelbaar tot hoger geschoold zijn en voor een groot deel in de dienstverlenende sectoren hun werk verrichten.

Figuur 1: Zelfbenoemde beroepen of aspecten van werkzaamheden door zzp'ers, 2025

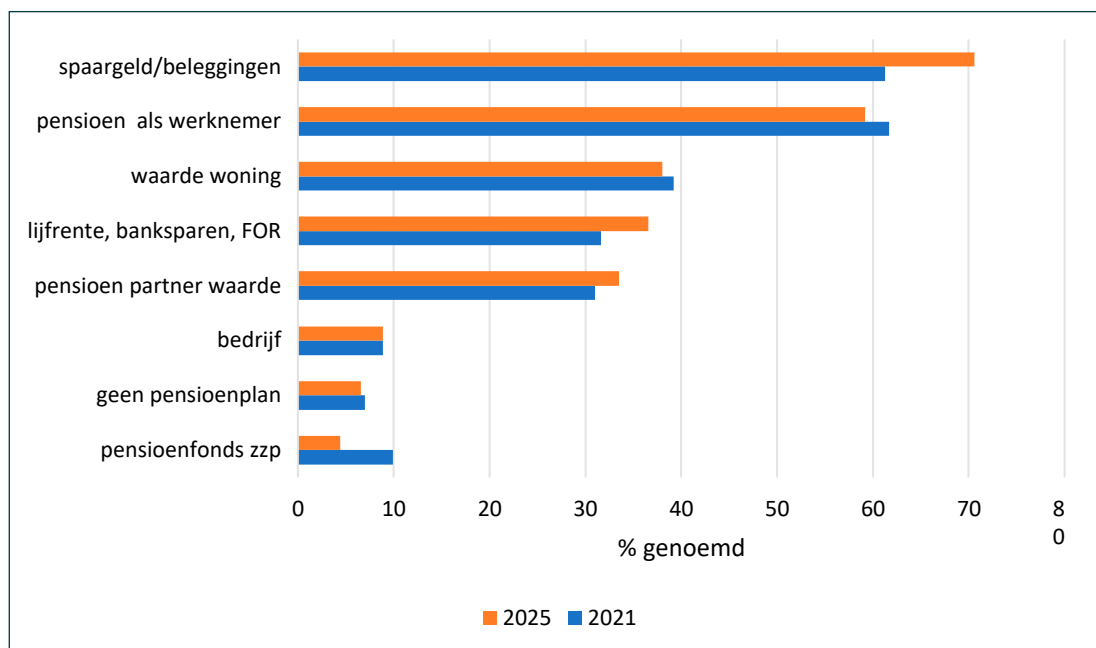

Bron: NIDI (2025).

2.1 Opgebouwde pensioenvoorzieningen

Om een goede vergelijking tussen 2025 en 2021 te maken, gebruiken we als basis de getroffen voorzieningen voor (1) het pensioen en (2) het risico op arbeidsongeschiktheid. Figuur 2 laat zien welke voorzieningen zzp'ers hebben getroffen voor hun oude dag, naast hun AOW.

Figuur 2: Pensioenvoorzieningen van zzp'ers (40 tot 67 jaar) waarover zij kunnen beschikken ter aanvulling van hun AOW, 2021-2025

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De cijfers zijn gebaseerd op de volgende vraag: 'Welke voorzieningen heeft u voor uw oude dag (naast de AOW)? U kunt meerdere antwoorden invullen.' De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding.

De drie belangrijkste bronnen die zzp'ers noemen, zijn: (1) spaargeld/beleggingen, (2) de pensioenrechten die ze wellicht in het verleden hebben opgebouwd bij een pensioenfonds toen ze nog werknemer waren (voor een kleine minderheid kan deze bron ook in het heden relevant zijn omdat men deels zzp'er, deels werknemer is) en (3) derdepijlerpensioenproducten, zoals banksparen en lijfrenteproducten of voorzieningen die ze in het verleden hebben opgebouwd als oudedagsreserve. De cijfers over de omvang van deze pijler lopen in de praktijk uiteen. Volgens het CBS (2025) spaarde in 2023 slechts 9,5% van de zzp'ers structureel via een lijfrenteproduct. Dat percentage bedroeg in 2011 nog 13%. Er is dus sprake van een gestage daling. Dat cijfer moet echter met enige terughoudendheid worden gebruikt. Lijfrentes vormen namelijk slechts een deel van de derdepijlerpensioenproducten. Op basis van de antwoorden van de zzp'ers in ons onderzoek blijkt dat ongeveer een derde van hen spaart via deze route.

Daarnaast worden als pensioenbronnen vaak de waarde van de eigen woning en het pensioen van de partner genoemd. Vrouwen noemen het pensioen van hun partner veel vaker dan mannen. Voor 2025 bijvoorbeeld gaat het om 39% van de vrouwelijke zzp'ers die vertrouwen op het pensioen van hun man, versus 23% van de mannelijke zzp'ers die vertrouwen op het pensioen van hun vrouw.

De waarde van het bedrijf wordt veel minder vaak genoemd. Deze kleine rol als pensioenbron ligt voor de hand omdat volgens het CBS (2024) het bedrijfsvermogen van veel zzp'ers

zeer beperkt is; alleen voor de sectoren landbouw (585.000 euro), financiële dienstverlening (526.000 euro) en verhuur en handel onroerend goed (319.000 euro) is het vermogen groot. Voor de meeste zzp'ers daarbuiten varieert het bedrijfsvermogen in 2024 van 10.000 tot 16.000 euro.

De belangrijkste conclusie die we op grond van figuur 2 kunnen trekken, is dat het gebruik van pensioenbronnen over het algemeen is toegenomen tussen 2021 en 2025. De grootste toename is zichtbaar in het gebruik van spaargeld en beleggingen als bron voor pensioen. Dit kan deels samenhangen met het feit dat uitgangsjaar 2021 midden in de coronaperiode viel. In die tijd moesten veel ondernemers een beroep doen op hun spaargeld of leningen aangaan. Verder valt op dat er een lichte vooruitgang is te zien in pensioenproducten in de derde pijler (banksparen, lijfrente) en dat meer mensen het pensioen van de partner noemen.

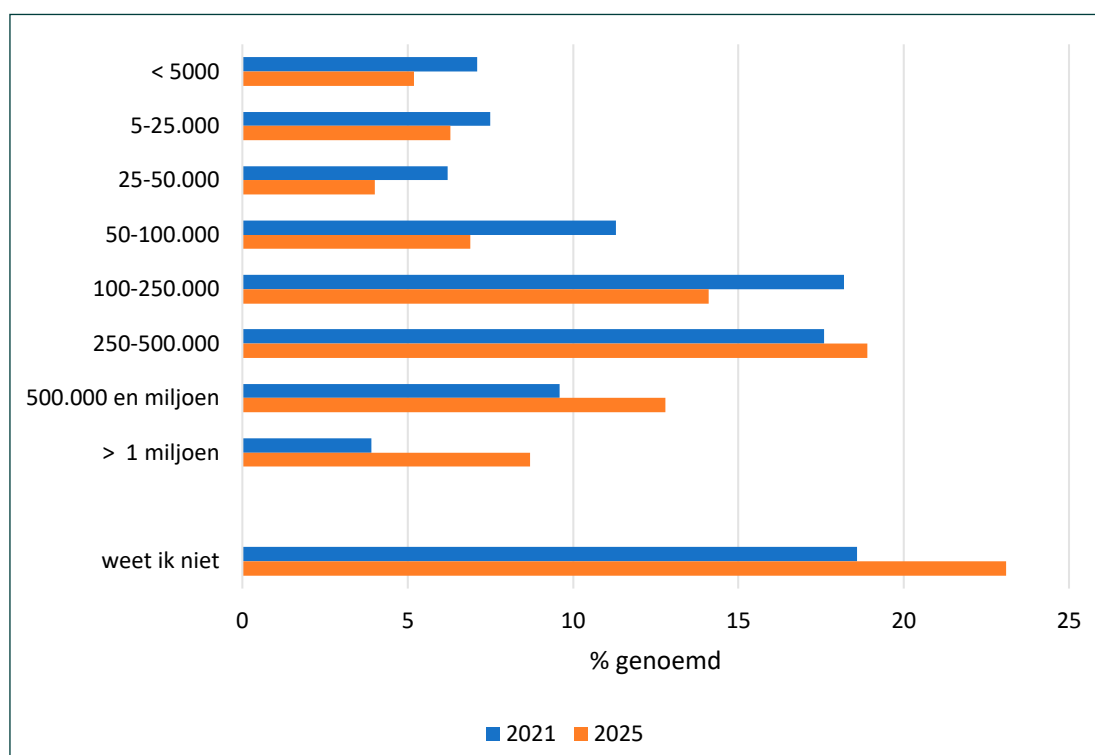
Het percentage zzp'ers dat totaal geen pensioen opbouwt in een of andere vorm, is niet of nauwelijks veranderd: in beide jaren ongeveer 7%. Dit percentage zou men als de witte vlek in de pensioenopbouw van zzp'ers kunnen beschouwen. De grijze vlek – men spaart in enige vorm wel voor pensioen, maar dit zal niet voldoen aan de verwachtingen van een goed pensioen – is veel moeilijker te duiden met deze data (cf. Van Dalen en Henkens, 2024). We hebben voor het jaar 2025 wel onderzocht hoeveel procent men van de bruto-inkomsten (van het afgelopen jaar 2024) heeft ingelegd voor pensioen. Daaruit komt naar voren dat 41% totaal niets heeft ingelegd. Een kleine groep van 14% brengt een premiepercentage op (20% of meer) dat in de buurt komt van de totale pensioenpremie die er voor werknemers opzij wordt gelegd. Het percentage van 41% wil uiteraard niet zeggen dat dit een indicatie van een witte vlek is, omdat zzp'ers naar eigen inzicht en in volle vrijheid hun moment en inleg kunnen bepalen. Zolang men geen contractuele verplichtingen aangaat, zijn dit soort cijfers moeilijk te duiden.

Hoe groot de genoemde vermogensbronnen zijn, valt niet precies te zeggen. Figuur 2 toont dat een meerderheid van de ondervraagde zzp'ers bij pensionering recht heeft op pensioen dat eerder in loondienst is opgebouwd. Hoe hoog dat pensioen is, zal vooral afhangen van de duur van de arbeidsloopbaan en het loon dat iemand verdiende als werknemer. Over het algemeen is volgens het CBS de gemiddelde zzp'er hoogopgeleid (49% heeft een hbo- of wo-diploma). Hetzelfde geldt voor ons onderzoek (62% heeft een wo- of hbo-opleiding gevolgd, maar mogelijk niet voltooid). Gevraagd naar de startdatum van het zzp-schap blijkt dat dit tussen de 39 (2025) en 41 jaar (2021) ligt. Met andere woorden: iemand die op zijn 20ste is gestart als werknemer, heeft dan toch een kleine 20 jaar aan pensioenrechten opgebouwd.

Een alternatieve manier om te achterhalen hoe vermogend zzp'ers zijn, is door hun direct te vragen naar hun nettovermogen. Figuur 3 toont de resultaten van deze uitvraag, waarbij respondenten hun nettovermogen konden aangeven aan de hand van acht vermo-

genscategorieën. Daarnaast was de antwoordoptie 'Dat weet ik echt niet' beschikbaar, zodat zij ook konden aangeven dat zij hun nettovermogen niet weten of hier geen uitspraak over wilden doen. Deze antwoordoptie werd in 2025 het vaakst gekozen: 23% van de zzp'ers geeft aan het nettovermogen niet te weten. Wanneer we deze categorie weglaten, valt op dat het nettovermogen van zzp'ers in 2021 100.000 tot 250.000 euro bedroeg en dat deze modus in 2025 opgeschoven is naar 250.000 tot 500.000 euro. Kortom, over deze vijf jaar zien we een opwaartse beweging in de vermogensopbouw. Een mogelijk risico is dat de opwaartse vermogensontwikkeling van de meer vermogende zzp'ers (250.000 en hoger) te maken heeft met de sterk opwaartse ontwikkeling van de huizenprijzen.³

Figuur 3: Vermogensverdeling (netto) van zzp'ers (40 tot 67 jaar), 2021-2025

Deze antwoorden zijn gebaseerd op de volgende vraag: 'Hoe groot schat u uw totale vermogen (overwaarde eigen huis, spaargeld, aandelen enzovoort minus schulden)?'

Bron: VARIN (2021) en NIDI (2025).

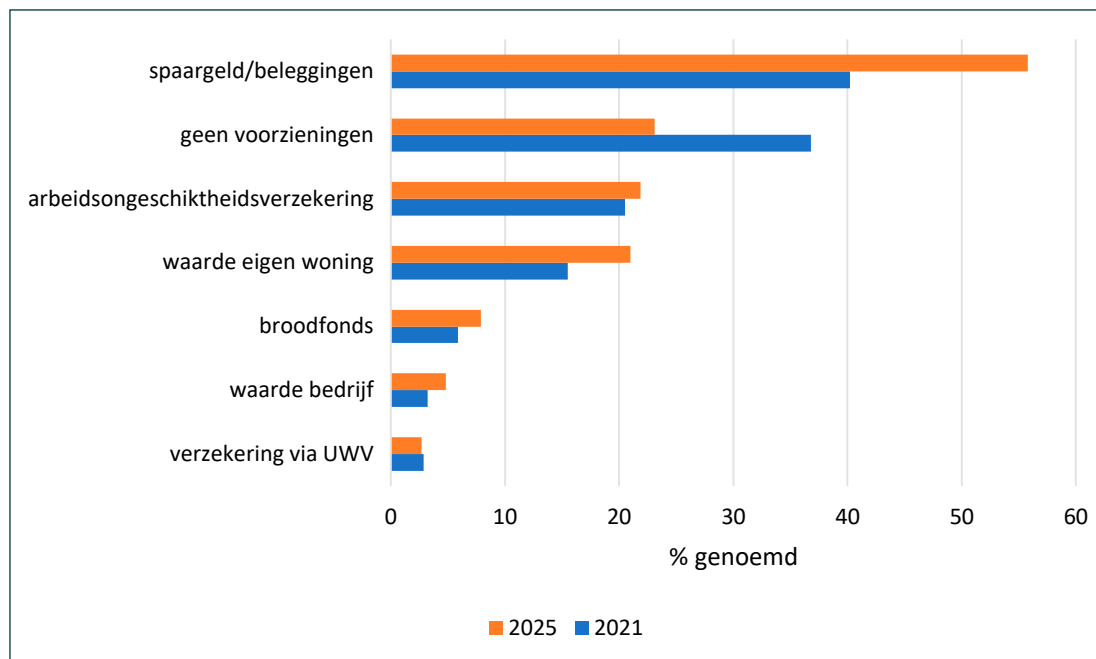
³ Voor de periode waarin de twee surveys zijn gehouden (januari-februari 2021 en augustus-oktober 2025), kunnen we op basis van de CBS-prijsindex voor bestaande koopwoningen berekenen dat de prijsstijging 43% is geweest.

2.2 Voorzieningen voor arbeidsongeschiktheid

Eenzelfde lijst kunnen we geven van de voorzieningen die zzp'ers hebben getroffen om het risico op arbeidsongeschiktheid af te dekken. Momenteel is een arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) niet verplicht voor zzp'ers, maar naar verwachting verandert dit vanaf 2030 met de invoering van de wet Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen (BAZ). Zzp'ers die winst maken, worden dan verplicht zich te verzekeren tegen inkomensverlies bij ziekte, via een UWV-verzekering dan wel een eigen AOV.

In figuur 4 valt vooral de groei op van het aandeel zzp'ers dat aangeeft spaargeld of beleggingen als vangnet te hebben: een toename van 40% naar 56%. We zien ook een kleine toename in het aandeel zzp'ers dat maatregelen treft, zoals het afsluiten van een reguliere AOV of deelname aan een broodfonds. Het aandeel zzp'ers dat geen voorziening voor arbeidsongeschiktheid heeft, is sterk gedaald van 37% in 2021 naar 23% in 2025. Over het algemeen lijkt het bewustzijn bij zzp'ers gegroeid om zich op een of andere wijze tegen het risico op arbeidsongeschiktheid te verzekeren.

Figuur 4: Voorzieningen om risico op arbeidsongeschiktheid te dekken van zzp'ers (40 tot 67 jaar), 2021-2025

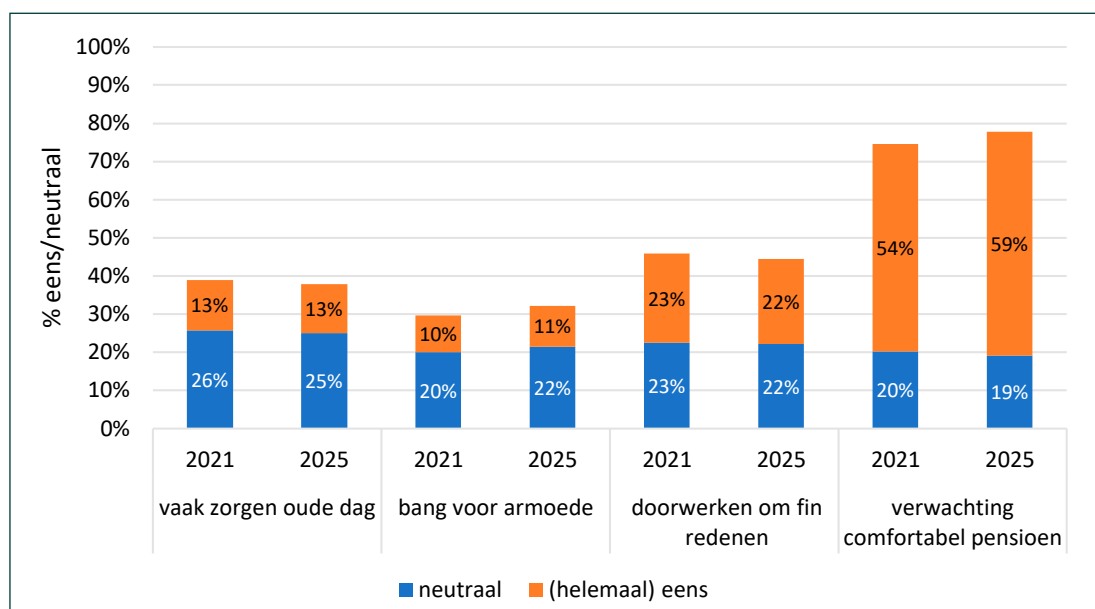
Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De cijfers zijn gebaseerd op de volgende vraag: 'Welke maatregelen heeft u getroffen voor de situatie dat u arbeidsongeschikt zou worden? U kunt meerdere antwoorden invullen.' De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding.

2.3 Tevreden met pensioen?

De kwaliteit van de eigen pensioenvoorzieningen hebben we ook gemeten door aan zzp'ers te vragen in hoeverre zij zich zorgen maken over de financiële situatie na pensionering. Verwachten ze bij pensionering over genoeg middelen te beschikken om comfortabel te leven of hebben ze juist financiële zorgen over hun eigen pensioentijd? Aan de hand van een aantal vragen hebben we gemeten of er sprake is van voor- of achteruitgang in de periode 2021-2025.

Figuur 5 vat het beeld over de toereikendheid van het verwachte pensioeninkomen samen voor beide jaren. Het valt vooral op dat de meeste zzp'ers zich niet heel veel zorgen maken en dat het beeld over de tijd tamelijk stabiel is.

Figuur 5: Oordeel van zzp'ers (40 tot 67 jaar) over de kwaliteit van hun pensioenvoorzieningen in 2021 en 2025

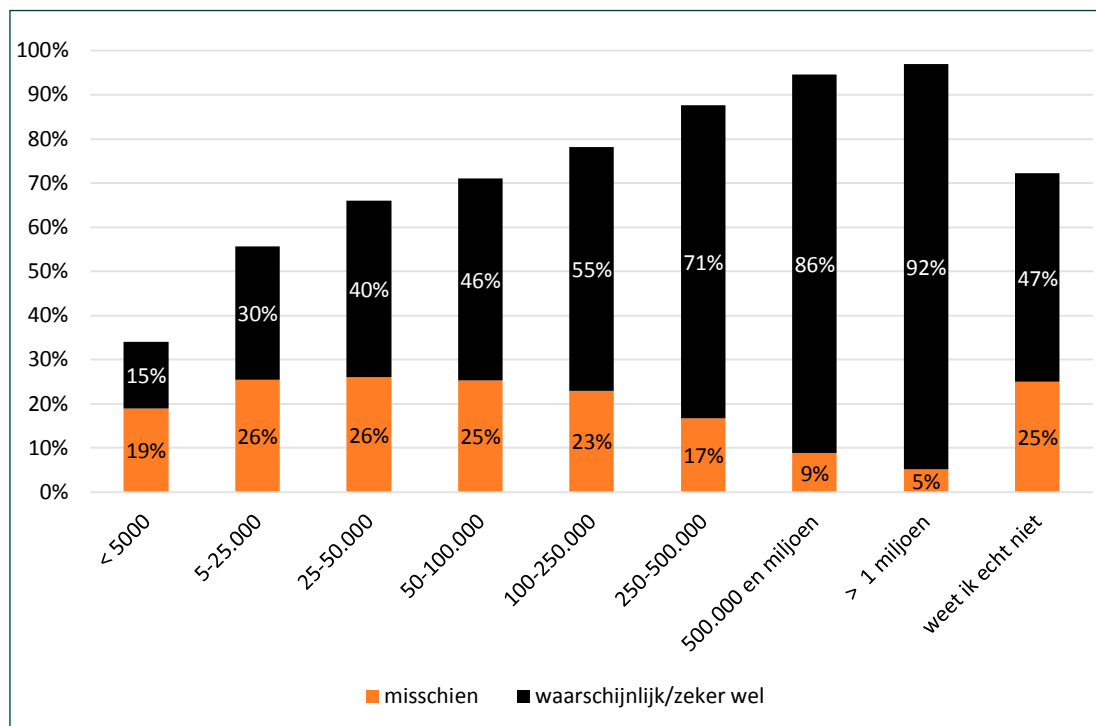
Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. De stellingen en vragen luiden: (1) 'Ik maak mij vaak zorgen om mijn financiële situatie tijdens mijn oude dag'; (2) 'Ik ben bang dat ik in een situatie van armoede terecht kan komen tijdens mijn oude dag'; (3) 'Hoe waarschijnlijk acht u het dat u na uw AOW-leeftijd om puur financiële redenen nog moet werken?'; en (4) 'Denkt u dat u wanneer u volledig zou stoppen met werken op uw AOW-leeftijd dat u voldoende zal hebben opgebouwd aan pensioen en overige inkomensbronnen om een comfortabel leven te leiden?' Bij alle stellingen en vragen waren er vijf antwoordcategorieën: bij (1) en (2) van Helemaal mee oneens tot Helemaal mee eens; bij (3) van Zeker niet tot Zeker wel; en bij (4) van Heel onwaarschijnlijk tot Heel waarschijnlijk.

De meeste zzp'ers verwachten dat hun pensioenvoorzieningen toereikend zullen zijn om comfortabel te kunnen leven als ze met pensioen gaan (54% in 2021, 59% in 2025). Het aandeel zzp'ers dat zich zorgen maakt over de oude dag of vreest voor armoede is maar beperkt en nagenoeg constant over de tijd: respectievelijk 13% en 10 à 11%. Ook wanneer wordt gevraagd naar de verwachting om langer te moeten doorwerken om puur financiële redenen, dan acht de meerderheid van de zzp'ers dat dit niet waarschijnlijk. Echter,

een niet-verwaarloosbaar deel schat de noodzaak van doorwerken na AOW toch wel in als (heel) waarschijnlijk: 22 à 23% van de zzp'ers. Dit geeft aan dat bijna een kwart van de zzp'ers de optie van werken na de AOW-leeftijd ook als een mogelijke (en noodzakelijke) bron van inkomen ziet, door sommigen ook wel betiteld als de vijfde pensioenpijler.

Om te zien in welke mate het opgebouwde (netto) vermogen van zzp'ers een gevoel van financiële zekerheid geeft, biedt figuur 6 enig inzicht. In deze figuur zijn alleen de antwoordcategorieën 'Misschien' en '(Zeker) wel' weergegeven. De figuur laat zien dat de verwachtingen over een comfortabel pensioen sterk uiteenlopen per vermogensklasse. Zzp'ers die een beperkt vermogen hebben, zijn tamelijk pessimistisch over de kans op een comfortabel pensioen. De vermogende zzp'ers - van 250.000 tot en met meer dan een miljoen euro - zijn daarentegen zeer optimistisch. De groep die het 'niet weet' (of niet wil zeggen) heeft grote twijfels: men neigt naar een positief oordeel, maar ziet nog steeds een behoorlijke kans dat men geen comfortabel pensioen ontvangt.

Figuur 6: Verwachting van zzp'ers (40 tot 67 jaar) van een comfortabel pensioen als men de AOW-leeftijd heeft bereikt, naar vermogensklasse

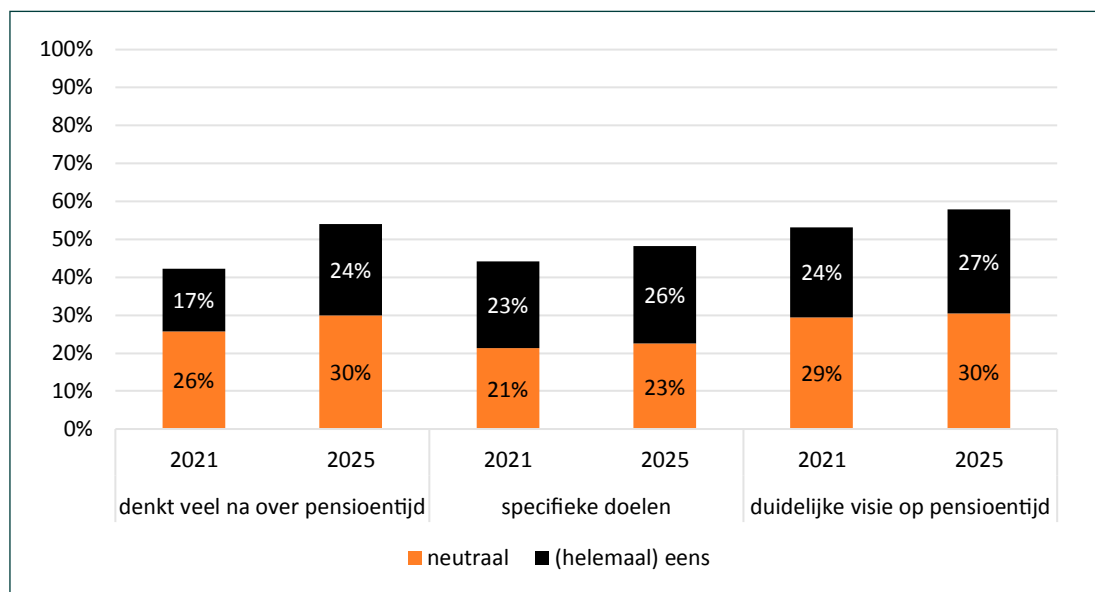
Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht, opleiding en jaareffecten.

2.4 Pensioenbewustzijn: tussen denken en doen

Een belangrijke reden waarom zzp'ers niet veel actie ondernemen, kan terug te voeren zijn op een gebrek aan pensioenbewustzijn.⁴ Dit komt ook voor bij werknemers, maar bij zzp'ers is dit extra relevant, omdat het opbouwen van een pensioenvoorziening voor een groot deel hun eigen verantwoordelijkheid is. Om te zien of er een ontwikkeling valt te traceren in het bewustzijn, hebben we een aantal stellingen op een rij gezet die twee aspecten van pensioenbewustzijn benaderen: (a) het denken over pensioen en (b) het doen aan pensioenplanning.

Het denken over pensioen (figuren 7a en 7b) wekt de algemene indruk van stabiliteit. Het enige onderdeel waar een klein beetje vooruitgang valt te bespeuren, is de stelling 'Ik denk veel na over het leven na mijn pensionering.' Eenzelfde tendens is te zien bij de pensioenplanning. Hoewel er enige positieve ontwikkeling lijkt te zijn in het zoeken naar informatie, het gebruik van voorlichting en het laten maken van pensioenberekeningen, blijft de vooruitgang uiterst beperkt.

Figuur 7a: Toekomstgerichtheid van zzp'ers (40 tot 67 jaar) – het pensioendenken, 2021-2025

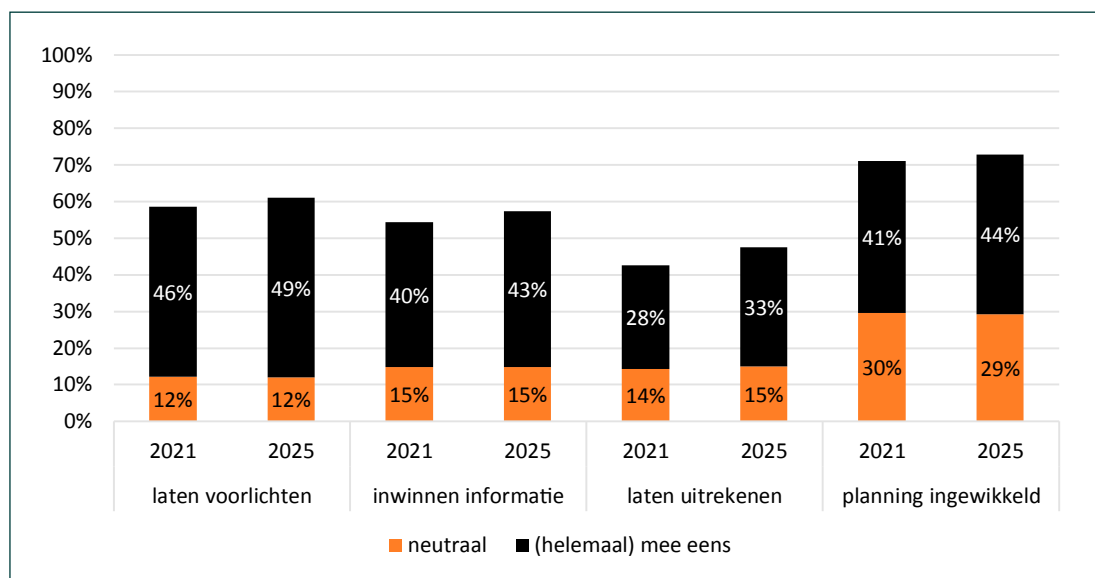

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. De resultaten zijn gebaseerd op de volgende stellingen: (1) 'Ik denk veel na over het leven na mijn pensionering'; (2) 'Ik stel specifieke doelen voor hoeveel er gespaard moet worden voor mijn pensioen'; en (3) 'Ik heb een duidelijke visie over hoe het leven eruit zal zien na mijn pensionering'. De vijf antwoordcategorieën variëren van (1) Helemaal mee oneens tot (5) Helemaal mee eens.

4 Een andere benadering is om onderliggende persoonlijke karakteristieken zoals tijdsvoorkeur, risicoaversie of uitstelgedrag van zzp'ers vis-à-vis werknemers of ondernemers te vergelijken, zie bijvoorbeeld een rijk overzicht van empirische studies van Bokern et al. (2022).

Een reden voor deze geringe beweging is wellicht dat pensioenplanning door de meerderheid als ingewikkeld wordt gezien. Ervaren complexiteit is niet bepaald een uitnodiging om actief met je pensioen te bemoeien en te plannen. Toch hebben marketinginstrumenten (voorlichting, reclame en rekentools) in de praktijk enig effect op bijvoorbeeld het sparen via de derde pensioenpijler.

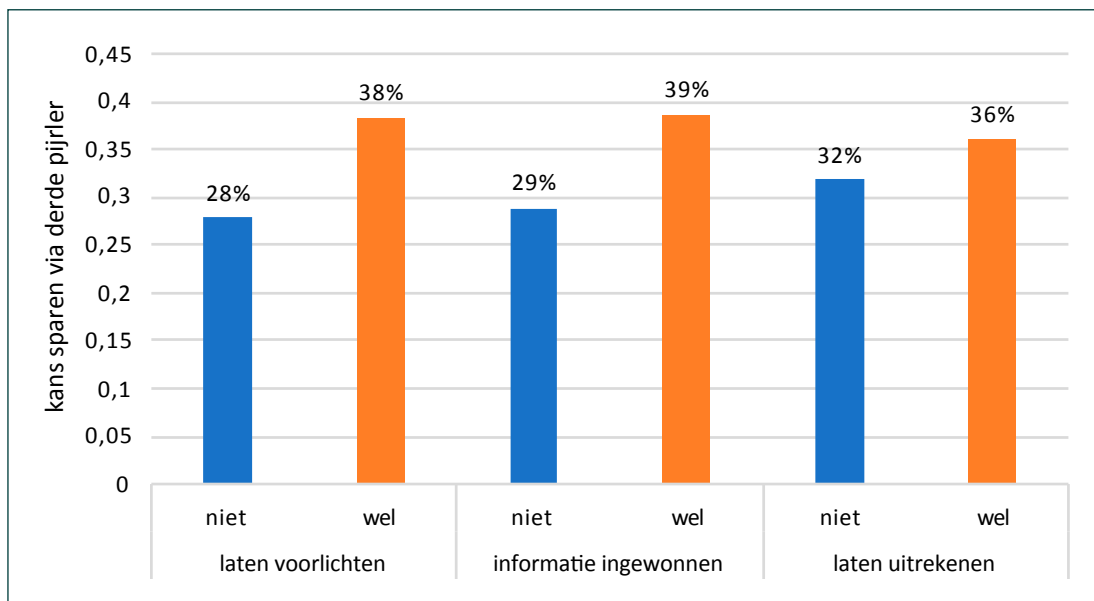
Figuur 7b: Toekomstgerichtheid van zzp'ers (40 tot 67 jaar) – doen aan pensioen, 2021-2025

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. De resultaten zijn gebaseerd op de volgende stellingen: (1) 'Ik heb mij weleens laten voorlichten over de hoogte van mijn toekomstig pensioen'; (2) 'Ik heb de afgelopen jaren informatie ingewonnen over financiële planning en pensioenen'; (3) 'Ik heb weleens precies laten uitrekenen hoeveel geld ik moet sparen voor een goed pensioen'; en (4) 'Ik vind pensioenplanning erg ingewikkeld'. De vijf antwoordcategorieën variëren van (1) Helemaal mee oneens tot (5) Helemaal mee eens.

Figuur 8 laat op eenvoudige wijze zien in welke mate het gebruik van de derde pijler (zoals gepresenteerd in figuur 1) samenhangt met activiteiten van zzp'ers in het pensioendomein. Vooral de activiteiten 'laten voorlichten' en het 'zelfstandig inwinnen van pensioeninformatie' maken een merkbaar verschil. Ook het 'laten uitrekenen van pensioenplannen' laat weliswaar een verschil zien, maar dat is niet statistisch significant. Deze route is daarmee niet nutteloos, maar maakt in deze analyse niet het verschil voor de keuze om via de derde pijler te sparen. Bedenk immers dat het laten uitrekenen ook een uitkomst kan opleveren voor de zzp'er in kwestie dat een derdepijlerproduct geen verstandige of (te) dure beslissing is.

Figuur 8: Kans dat zzp'ers sparen voor hun pensioen via derdepijlerpensioenproducten (banksparen, lijfrente), naar vorm van informatievergarig

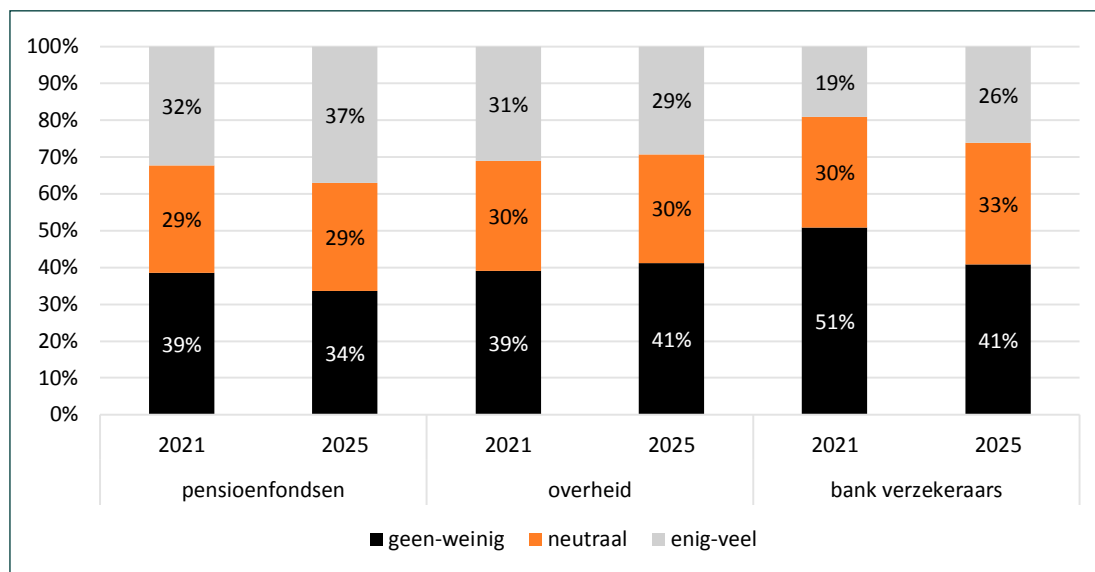
Bron: VARIN (2021) en NIDI (2025). Voor volledige vragen: zie toelichting bij figuur 5b. De verschillen tussen niet- en wel-gebruik van informatiebronnen zijn statistisch significant ($p < 0.01$) met uitzondering van het laten uitrekenen. Voor onderliggende schattingsresultaten: zie bijlage tabel A6.

2.5 Vertrouwen in pensioeninstuties

Tot slot kan het vertrouwen in pensioeninstuties een belangrijke rol spelen bij de beslissing om pensioencontracten aan te gaan die langdurige verplichtingen met zich meebrengen.

Een gebrek aan vertrouwen kan er juist toe leiden dat zzp'ers niets doen. Figuur 9 laat het vertrouwen zien in (a) pensioenfondsen, (b) de overheid en (3) banken en verzekeraars. Alle drie de instuties kunnen voor zzp'ers van belang zijn. Pensioenfondsen kunnen een rol spelen vanwege een verleden als werknemer of voor zzp'ers die deels werknemer zijn. De overheid is een belangrijke actor vanwege haar rol bij de AOW en als wetgever en toezicht-houder op het pensioenstelsel. Ten slotte zijn banken en verzekeraars relevant omdat zij derdepijlerproducten aanbieden, zoals lijfrenten en banksparen.

Figuur 9: Het vertrouwen in pensioeninstituties onder zzp'ers (40 tot 67 jaar), 2021-2025

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. De uitkomsten zijn gebaseerd op de volgende vraag: 'In Nederland is de zorg voor pensioen in handen van verschillende instanties. In hoeverre vertrouwt u de onderstaande instanties in het garanderen van een goed pensioen?'

Op het gebied van vertrouwen zijn wel duidelijke ontwikkelingen te zien. In pensioenfondsen, banken en verzekeraars is afgenomen en het vertrouwen toegenomen. De afname in wantrouwen in banken en verzekeraars (van 51% naar 41%) vertaalt zich deels in een groter vertrouwen (van 19% naar 26%). Dit is een knappe vooruitgang. Voor de overheid geldt dat de verschuivingen in vertrouwen en wantrouwen te klein zijn om als significant te betitelen. Het meest passende beeld is daarom dat het vertrouwen in de overheid stabiel is over de tijd.

2.6 Risico's van zzp-schap

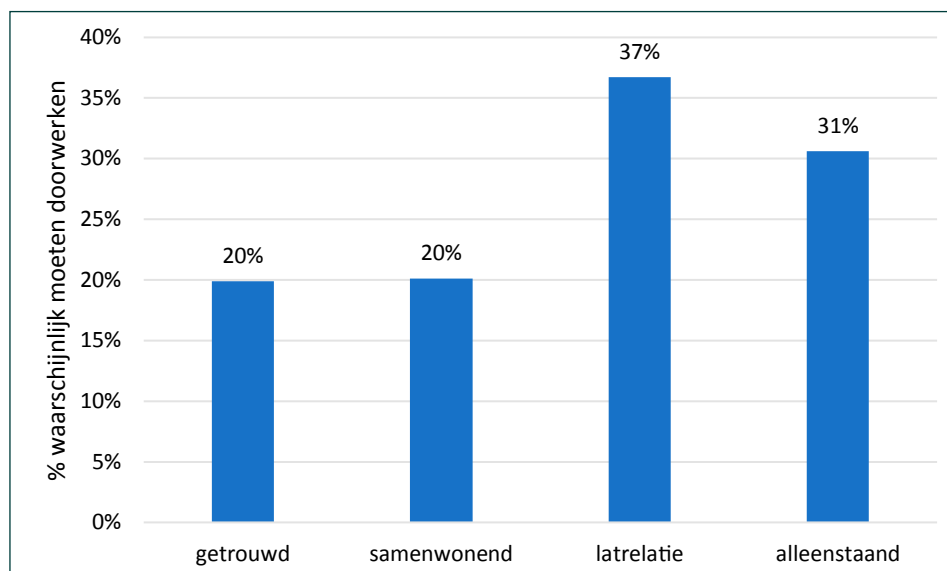
Achter de bovenstaande statistieken kunnen verschillen schuilgaan die niet direct terugkomen in verhalen over zzp'ers en ook niet altijd zichtbaar zijn voor de buitenwereld die zzp'ers inschakelt. We bespreken hier twee aspecten die nog niet eerder aan bod zijn gekomen in dit rapport, maar wel een risico kunnen vormen om een goed pensioen op te bouwen:

▪ Huishoudensvorm

In het overzicht van pensioenbronnen kwam al naar voren dat veel zzp'ers sterk leunen op het pensioen van hun partner. Maar wat als je geen partner of een latrelatie hebt? Om die effecten over het voetlicht te brengen, hebben we voor een aantal metingen van de verwachte kwaliteit van het pensioen gezien of de huishoudensvorm ertoe doet (zie bijlage tabel A4). De kernuitkomst is dat zzp'ers die een latrelatie hebben of alleenstaand zijn,

een groter risico lopen op een minder pensioen dan getrouwde of samenwonende zzp'ers. Figuur 10 illustreert aan de hand van een eenvoudig voorbeeld hoe de huishoudensvorm in de praktijk uitpakt voor zzp'ers. De kwaliteit van hun pensioen blijkt voor alleenstaande zzp'ers of zzp'ers met in een latrelatie dermate beperkt dat een niet-verwaarloosbaar percentage verwacht te moeten doorwerken. Dit speelt uiteraard niet alleen bij de pensioenverwachtingen, maar ook bij de verwachting van een comfortabel pensioen of de angst op de eigen oude dag in armoede te moeten leven. Kortom, de huishoudensvorm is een risico, onder andere omdat alleenstaanden en latters niet kunnen terugvallen op de buffers of pensioenrechten van een partner. Daarnaast kan de huishoudensvorm in de tijd kan veranderen door een scheiding of het beëindigen van een samenwoonrelatie.

Figuur 10: Percentage zzp'ers (40-66 jaar) dat het waarschijnlijk acht dat men uit financiële noodzaak moet doorwerken na de AOW-leeftijd, naar huishoudensvorm

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gebaseerd op de ordered-logit-regressie in bijlage 2, tabel A4 over de totale steekproef 2021-2025.

▪ Gedwongen of vrije keuze zzp-schap

Een ander aspect van het zzp-schap dat een risico kan vormen voor het opbouwen van een goed pensioen, heeft te maken met de redenen waarom iemand zzp'er is geworden. Voor sommigen is dit nauwelijks een keuze: binnen hun beroep of sector is zelfstandig werken vrijwel de enige mogelijkheid. Daartegenover staan zzp'ers die zeer bewust hebben gekozen voor zelfstandigheid en met overtuiging hun beroep uitoefenen of eenmansbedrijf bestieren. Daarnaast is er een groep voor wie het zzp-schap in feite een gedwongen keuze is, omdat ze bij hun voormalige werkgever geen vast dienstverband konden krijgen en hun werkzaamheden alleen als zelfstandige konden voortzetten.

Met de maatregelen van de overheid om paal en perk te stellen aan schijnzelfstandigheid is deze positie steeds lastiger geworden. Wie afhankelijk is van één opdrachtgever, kan zich daar niet langer zonder meer op verlaten en kan niet eenvoudig op de oude voet verder gaan. Een echte zzp'er loopt economisch risico, bepaalt zelf de werkwijze, heeft meerdere opdrachtgevers en werkt niet onder direct gezag. Kortom, wie gedwongen als zelfstandige verder moet, moet ook de houding van een ondernemer aannemen en de vrijheid van het ondernemerschap, met de bijbehorende risico's, omarmen of accepteren. Die jas past echter niet iedereen. Dat blijkt uit eerder onderzoek van Hershey et al. (2016): gedwongen zzp'ers sparen minder voor hun pensioen dan 'echte' zzp'ers die uit eigen beweging voor deze status hebben gekozen.

Ook in ons onderzoek komen dergelijke verschillen naar voren (zie bijlage tabel A4). Op alle gemeten pensioenverwachtingen scoren 'gedwongen' zzp'ers slechter dan zzp'ers voor wie deze status de beroepsnorm is en de zzp'ers die welbewust gekozen hebben voor het eenmansondernemerschap (cf. Marabini et al. 2024). De welbewuste zzp'er is zich bovendien beter bewust van de financiële afweging tussen zelfstandig ondernemerschap en loondienst: 57% denkt minder te verdienen als men hetzelfde werk in loondienst zou verrichten (zie tabel 1).

Tabel 1: Verdient de zzp'er meer of minder wanneer hij of zij hetzelfde werk in loondienst zou doen? Naar type zzp'er (zelf gerapporteerd)

	Zzp-schap is beroepsnorm	Welbewuste keuze	Noodgedwongen keuze
Zou in loondienst:			
(Veel) minder verdienen	35%	57%	37%
Ongeveer evenveel verdienen	17%	22%	24%
Veel (meer) verdienen	22%	14%	23%
Weet ik echt niet	25%	8%	17%

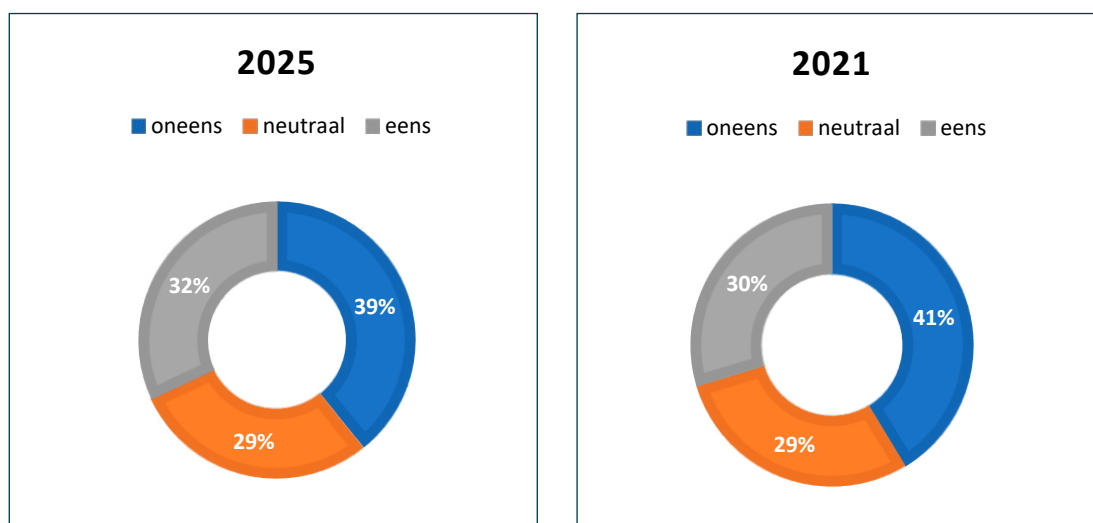
Bron data: NIDI (2025). De antwoorden zijn gebaseerd op de volgende vraag: 'Denkt u dat u meer of minder zou verdienen dan nu als zzp'er, wanneer u hetzelfde werk in loondienst zou doen?', met zes antwoordcategorieën.

Dat kan wijzen op een reëel beeld van hun positie, maar ook op meer zelfvertrouwen onder deze zelfstandigen. In ieder geval hebben zij een scherper beeld dan 'noodgedwongen' zzp'ers: slechts 8% van de bewuste zzp'ers antwoordt met 'weet het niet', tegenover 17% van de noodgedwongen zzp'ers. Het contrast met de zelfstandigen voor wie het zzp-schap de beroepsnorm is – het beroep wordt bijna nooit in loondienst uitgevoerd – is ook groot. Bij deze laatste groep hangt de relatief grote mate van onwetendheid echter samen met het ontbreken van vergelijkingsmateriaal in loondienst.

3. Is een verplichtstelling pensioensparen voor zzp'ers de oplossing?

De maatschappelijke druk om zzp'ers te verplichten voorzieningen te treffen voor hun pensioen en het risico op arbeidsongeschiktheid is de afgelopen jaren toegenomen. Het is bekend dat zzp'ers in het verleden tamelijk terughoudend stonden tegenover een dergelijke verplichtstelling (zie Van Dalen et al. 2015). De vraag is of die houding inmiddels is veranderd. Uit de antwoorden op de vraag naar een verplichte pensioenopbouw blijkt dat de meningen van zzp'ers in 2021 en 2025 niet of nauwelijks verschillen. Om meer inzicht te krijgen in hoe zzp'ers aankijken tegen enige vorm van verplichtstelling van pensioensparen, hebben we twee soorten analyses uitgevoerd. Allereerst hebben we een multivariate analyse uitgevoerd om de steun voor verplicht sparen voor pensioen nader te analyseren voor het jaar 2025, zoals uitgebeeld in figuur 11. De houding ten aanzien van verplicht sparen voor pensioen wordt daarbij verklaard aan de hand van verschillende variabelen.

Figuur 11: Mening van zzp'ers over de stelling dat zzp'ers verplicht moeten worden om te sparen voor hun pensioen, 2021-2015

De stelling in beide jaren luidt: 'Ik vind dat zzp'ers verplicht zouden moeten worden om pensioen op te bouwen.' Antwoordopties variëren van (1) Helemaal mee oneens, (2) Mee oneens, 3) Niet eens/niet oneens, (4) Mee eens en (5) Helemaal mee eens.
Bron: NIDI (2025).

Als tweede stap hebben we een vignetstudie uitgevoerd. Daarbij presenteerden we een regeling aan respondenten die verschillende elementen bevatten die het sparen voor pensioen potentieel aantrekkelijker kunnen maken. De gepresenteerde regeling is geïnspireerd op systemen in verschillende Scandinavische landen waar verplicht pensioensparen gangbaar is (Starink et al. 2023).

3.1 De houding ten aanzien van verplichtstelling pensioen

Om meer zicht te krijgen op de factoren die samenhangen met de attitude ten aanzien van verplichtstelling van sparen voor pensioen, hebben we een multivariate analyse uitgevoerd. Daarbij zijn naast sociaal-demografische factoren een aantal variabelen opgenomen die bekende voorspellers zijn van de mate waarin mensen geneigd zijn tot pensioenplanning. In de eerste plaats kijken we naar de financiële situatie van zzp'ers. Kunnen zij rondkomen van het huishoudinkomen en met welke mate van volatiliteit van inkomsten hebben zij door het jaar heen te maken? De gedachte is dat minder financiële armslag en sterk wisselende inkomsten de steun voor verplichtstelling van pensioensparen verminderen. Ten tweede verbreden we de groep zzp'ers tot alle leeftijdsgroepen, dus ook de mensen die de AOW-gerechtigde leeftijd hebben bereikt en nog actief zijn als zzp'er. Op deze manier kunnen we ook de ervaringen van deze laatste groep meenemen in het oordeel van zzp'ers over verplicht pensioensparen. Ten derde nemen we aspecten mee die wel worden gezien als de psychologische voorspellers van pensioenplanning. Naarmate zzp'ers zichzelf financieel vaardiger vinden, zullen ze naar verwachting minder belang hechten aan verplichtstellingen, omdat zij denken zelf de verantwoordelijkheid te kunnen dragen voor het eigen pensioen. Tot slot is het vertrouwen in de financiële partijen op de pensioenmarkt relevant. Weinig tot geen vertrouwen in banken en verzekeraars hangt naar verwachting samen met een grotere afkeer van verplicht sparen.

De resultaten van de multivariate regressieanalyse ter verklaring van de attitude ten aanzien van verplichtstelling zijn weergegeven in tabel 2.

Wanneer we in deze tabel kijken naar de leeftijdsgroepen van zzp'ers, dan valt op dat de steun voor verplichtstelling veel groter is bij zzp'ers die de AOW-gerechtigde leeftijd hebben bereikt en nog aan het werk zijn. Dit zou kunnen wijzen op een vorm van 'pensioenspijt': de spijt dat men zich op jongere leeftijd niet vaker om het eigen pensioen bekommerd heeft. Het opleidingsniveau hangt negatief samen met steun voor verplichtstellingen. Hoe hoger zzp'ers zijn opgeleid, hoe minder steun zij geven aan het idee dat zzp'ers verplicht zouden moeten worden om te sparen voor hun pensioen.

Een volatiele inkomensstroom over het jaar heeft eveneens een negatief effect op de steun voor verplicht pensioensparen. Hoe sterker het inkomen fluctueert over het jaar, hoe sterker de afkeer van verplicht pensioensparen. Ook de mate waarin men kan rondkomen van het huishoudinkomen heeft een negatief effect op de steun voor een pensioenverplichtstelling.

Tot slot blijkt vertrouwen in banken en verzekeraars – partijen die van groot belang voor zzp'ers kunnen zijn bij de aanschaf van derdepijlerpensioenproducten – van belang om de afkeer van verplichtstelling te verklaren. Hoe groter het wantrouwen, hoe meer men zich keert tegen verplicht sparen voor pensioen. Zzp'ers die enig tot veel vertrouwen hebben in banken en verzekeraars, staan positief tegenover verplichtstelling, maar dit effect is statistisch niet significant.

Tabel 2: Verklaring houding zzp'ers ten aanzien van verplichtstelling pensioen zzp'ers^a, 2025

	Coëfficiënt	s.e.
Leeftijdsgroep (35-44=0)		
45-54 jaar	-0,26	0,17
55-66 jaar	-0,14	0,15
67 jaar en ouder	0,75***	0,19
Geslacht (man =0)		
Vrouw	-0,16	0,11
Opleiding (laag =0)		
Midden	-0,00	0,12
Hoog	-0,41***	0,15
Mate rondkomen huishoudinkomen (neutraal = 0)		
Tamelijk slecht	-0,43***	0,12
Tamelijk-erg goed	0,21	0,14
Eigen financiële vaardigheid (continue schaal)^b	-0,28***	0,08
Onzekerheid inkomen (neutraal)		
(Zeer) veel	-0,38***	0,12
(Zeer) weinig	0,09	0,14
Vertrouwen in bank/verzekeraars (neutraal =0)		
Geen/weinig vertrouwen	-0,43***	0,12
Enig/veel vertrouwen	0,21	0,14
Pseudo R²	0,03	
Loglikelihood	-1761,6	
N =	1.207	

Bron data: NIDI (2025).

Noten: (a) De ordered-logit-analyse verklaart de mening over de stelling 'Ik vind dat zzp'ers verplicht zouden moeten worden om pensioen op te bouwen', met vijf antwoordopties variërend van (1) Helemaal mee oneens tot (5) Helemaal mee eens. (b) de eigen financiële vaardigheid is gebaseerd op vier stellingen: (1) 'Ik weet hoe ik complexe financiële beslissingen moet nemen'; (2) 'Ik ben in staat om goede financiële beslissingen te nemen die nieuw voor me zijn'; (3) 'Ik weet hoe ik mijzelf ertoe kan brengen om mijn financiële voornemens te realiseren'; en (4) 'Ik ben in staat om een goede financiële belegging te herkennen'. *** p < 0,01

3.2 Vignetstudie van een verplicht pensioencontract voor zzp'ers

Een open vraag is of er toch niet een weg is waarlangs de verplichtstelling minder weerstand oproept. In de Wet toekomst pensioenen (Wtp) is een experimenteerbepaling zelfstandigen opgenomen, die aangeeft dat er behoefte is aan nieuwe ideeën om het probleem op te lossen van het ontbreken van pensioenopbouw bij zelfstandigen dan wel het tekortschieten van die pensioenopbouw (Van der Lecq en Oerlemans, 2009, Lutjens, 2022). Om meer inzicht te krijgen in dit vraagstuk, hebben we een vignetstudie uitgevoerd. Daarin kregen alle zzp'ers een aantal beschrijvingen van een verplicht pensioencontract voorgelegd, met de vraag of zij een dergelijk contract zouden steunen.⁵ De beschrijvingen kennen een aantal parameters die konden variëren en die het pensioenproduct meer of minder flexibel maken. De elementen in de vignetten verwijzen naar: (1) de hoogte van de premie, (2) de keuze van de pensioenuitvoerder, (3) de inkomensgrens waarboven deelname verplicht is, (4) de mogelijkheid om vóór het bereiken van de AOW-leeftijd geld op te nemen en (5) de mogelijkheid om de premiebetaling tijdelijk stop te zetten. De achterliggende gedachte is dat flexibiliteit en keuzevrijheid de steun voor een regeling van verplicht pensioensparen aanmerkelijk kunnen doen toenemen. Immers, meer keuzevrijheid maakt het makkelijker om met onzekere inkomsten over de levensloop om te gaan. Een voorbeeld van de vignetvraag is weergegeven in box 1.

---

5 Vergelijk ook de analyse van De Jong (2009), die vanuit de economische theorie een flexibel pensioencontract voor zzp'ers construeert en analyseert. Hier gaat het om elementen die ook deels in deze vignettenanalyse terugkomen, zoals het rekening houden met mogelijk sterke fluctuaties in het inkomen van zzp'ers en de mogelijkheid om vermogen te onttrekken.

Box 1: Voorbeeld van vignet over verplichtstelling pensioensparen zzp'ers

Respondenten kregen de volgende introductie en beschrijving van een pensioencontract voor zzp'ers te zien:

In Nederland blijken veel zelfstandigen niet of onvoldoende te sparen voor hun pensioen. Zij lopen het risico dat zij volledig of grotendeels moeten terugvallen op een AOW-uitkering. In sommige Scandinavische landen zijn speciale pensioenvoorzieningen voor alle zzp'ers gangbaar. Deelname aan zo'n regeling is verplicht, maar kent ook enige flexibiliteit. De pensioenpremie wordt berekend op basis van uw norminkomen: dit inkomen wordt door de Belastingdienst vastgesteld op basis van vergelijkbaar werk dat in loondienst wordt uitgevoerd.

Hierna krijgt u vier beschrijvingen van een mogelijke pensioenregeling voor zzp'ers te zien.

Kunt u voor iedere beschrijving aangeven in hoeverre u een dergelijke pensioenregeling steunt?

Onderdelen van het pensioencontract zzp'ers:	
1. Hoogte premie	20% van uw norminkomen
2. Uw pensioenuitvoerder	Pensioenfonds of verzekeraar naar eigen keuze
3. Deelname	Verplicht voor zzp'ers die meer dan 20.000 euro op jaarbasis verdienen
4. Opname van gespaard vermogen mogelijk vóór het bereiken van de AOW-leeftijd	Nee
5. Mogelijkheid om premiebetaling tijdelijk stop te zetten	Nee

Hoe staat u ten opzichte van een bovenstaande regeling?

1. Zeer negatief
2. Negatief
3. Neutraal
4. Positief
5. Zeer positief

NOOT: De vignetonderdelen (1 tot en met 5) in de vignetten worden per onderdeel gerandomiseerd.

De vijf specifieke variaties van vignet-kenmerken staan hieronder.

1. Hoogte premie:

- 20% van uw norminkomen
- 10% van uw norminkomen
- 5% van uw norminkomen

2. Pensioenuitvoerder:

- Pensioenfonds of verzekeraar naar eigen keuze
- Pensioenfonds van uw sector of beroepsgroep
- Een speciaal pensioenfonds voor zzp'ers

3. Deelname:

- Verplicht voor zzp'ers die meer dan 60.000 euro op jaarbasis verdienen
- Verplicht voor zzp'ers die meer dan 40.000 euro op jaarbasis verdienen
- Verplicht voor zzp'ers die meer dan 20.000 euro op jaarbasis verdienen

4. Eerdere opname pensioenvermogen mogelijk:

- Nee, niet mogelijk
- Ja, maximaal 10% van opgebouwd vermogen
- Ja, maximaal 20% van opgebouwd vermogen

5. Tijdelijk stoppen premiebetaling mogelijk:

- Nee, niet mogelijk
- Ja, maximaal drie jaar
- Ja, maximaal drie jaar in de eerste 10 jaar van uw zzp-schap

In totaal zijn 243 unieke vignetten gegenereerd (3x3x3x3x3). Alle 1.210 respondenten beoordeelden (gerandomiseerd) vier vignetten. Uiteindelijk hebben we 4.840 beoordelingen die we relateren aan de kenmerken op het vignet. Zo kunnen we vaststellen welke elementen zzp'ers vooral meewegen bij de beoordeling van de aantrekkelijkheid van een verplicht pensioencontract. De resultaten van de multi-levelregressieanalyse staan weergegeven in tabel 2.

In tabel 3 staan in de eerste kolom de resultaten van de analyse waarin alleen de vignet-kenmerken als voorspellers zijn gebruikt. In de tweede kolom is ook de algemene houding ten aanzien van verplichtstelling (zie de vorige paragraaf) als voorspeller opgenomen. Daarmee controleren we voor een eventuele ideologische voorkeur voor of afkeer van verplichtstelling; de stelling bevat namelijk geen specifieke details over hoe zo'n verplichtstelling eruitziet. De coëfficiënt in kolom 2 voor de respondenten die tegen verplichtstelling zijn, is bij benadering -1. Deze overtreft ruim de sterkte van het effect van voorstanders van een verplichtstelling (+0,43). Met andere woorden: een negatieve basishouding werkt veel sterker door dan een positieve basishouding.

Tabel 3: Multi-levelregressieanalyse van het plan tot verplichtstelling van pensioen voor zzp'ers

	Model 1 Zonder attitude verplichtstelling		Model 2 Met attitude verplichtstelling	
<i>Beschrijving verplicht pensioen zzp in vignette omschrijving</i>	Coëfficiënt	s.e.	Coëfficiënt	s.e.
Hoogte premie (20%=0)				
10% van norminkomen	0,62***	0,07	0,64***	0,07
5% van norminkomen	0,72***	0,07	0,77***	0,07
Pensioenfonds of verzekeraar naar eigen keuze (=0)				
Pensioenfonds van uw sector of beroepsgroep	-0,02	0,06	-0,02	0,07
Speciaal pensioenfonds voor zzp'ers	-0,01	0,06	0,03	0,07
Deelname verplicht voor zzp'ers die verdienen (60.000 euro op jaarbasis of meer=0):				
40.000 euro of meer	0,09	0,06	0,10	0,07
20.000 euro of meer	-0,04	0,06	-0,06	0,07
Opname van gespaard vermogen mogelijk vóór het bereiken van de AOW-leeftijd (niet mogelijk =0)				
Mogelijk, maximaal 10% van opgebouwd vermogen	0,19***	0,06	0,22***	0,07
Mogelijk, maximaal 20% van opgebouwd vermogen	0,28***	0,06	0,32***	0,07
Mogelijkheid om premiebetaling tijdelijk stop te zetten (Nee, niet mogelijk =0)				
Ja, maximaal drie jaar	0,31***	0,06	0,29***	0,07
Ja, maximaal drie jaar in de eerste 10 jaar van uw zzp-schap	0,30***	0,06	0,32***	0,07
Respondent				
Houding t.a.v. verplichtstelling^a (neutraal = 0)				
Mee oneens	-	-	-0,99***	0,07
Mee eens	-	-	0,43***	0,07
Loglikelihood	-6421,34		-6175,73	
Wald chi²	202,0(df=10)		657,1 (df =12)	
N respondenten	1.210		1.210	
N vignetten	4.840		4.840	

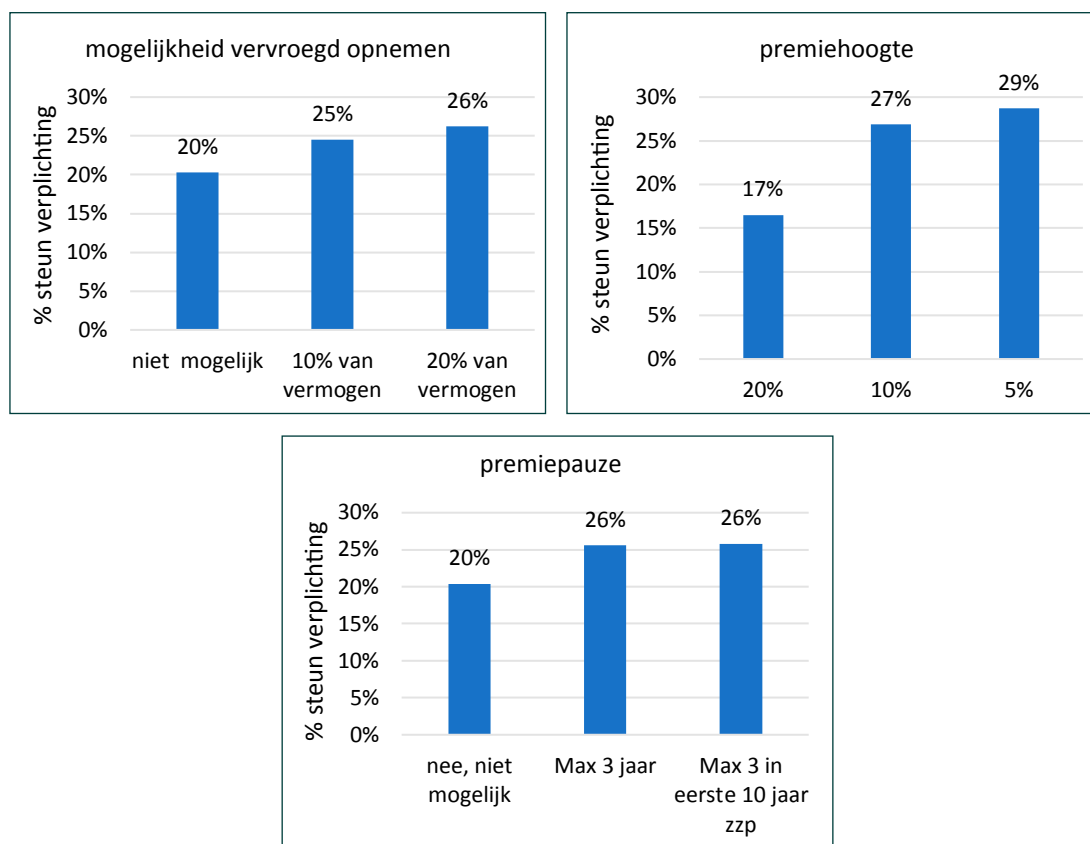
Significantieniveaus *** p < 0.01.

Bron data: NIDI (2025). Voor volledige vraag rond de verplichtstelling: zie figuur 10.

Uit model 1 en model 2 blijkt dat drie factoren belangrijk zijn bij de beoordeling van de aantrekkelijkheid van een verplicht pensioenproduct: de hoogte van de premie, de mogelijkheid om een premiepauze nemen en de optie om gespaard pensioenvermogen vervroegd op te nemen. De keuze voor een pensioenfonds of verzekeraar blijkt geen invloed te hebben op de beoordeling. Ook maakt het voor de steun niet uit of de verplichtstelling alleen geldt voor zzp'ers met een hoger inkomen.

Om de omvang van de effecten inzichtelijk te maken, zijn de marginale effecten voor de drie statistisch significante verklarende variabelen weergegeven in figuur 12. Daaruit blijkt dat een stelsel met een premiepercentage van 5% over het norminkomen een steun oplevert van 29% van de zzp'ers. Bij een premie van 20% daalt de steun naar 17%. De mogelijkheid om 20% van het opgebouwde pensioenvermogen vervroegd op te nemen, levert een steun van 26% op, tegenover 20% wanneer dit niet mogelijk is. Een premiepauze van maximaal drie jaar heeft een vergelijkbaar effect: de steun stijgt van 20% naar 26% wanneer deze optie beschikbaar is.

Figuur 12: Partiële effecten van vignetkenmerken op steun verplichtstelling

Bron data: NIDI (2025).

Op basis van deze uitkomsten hebben we de maximale steun geschat voor een verplichte pensioenregeling voor zzp'ers door uit te gaan van de gunstigste combinatie van vignet-kenmerken: een premie van 5% van het norminkomen, de mogelijkheid om 20% van het opgebouwde pensioenvermogen vervroegd op te nemen en een premiepauze van maximaal drie jaar. Wanneer we deze effecten combineren, komen we uit op een totale (maximale) steun voor de verplichtstelling van 33%. Dat is niet veel, zeker omdat sommige parameterwaarden, zoals de lage premiehoogte van 5%, de waarde van zo'n verplichtstelling in de praktijk ondermijnen. Met andere woorden: meer flexibiliteit kan de acceptatie vergroten, maar tegelijkertijd leiden tot een regeling die minder pensioen opbouwt. Mogelijk kan de weerstand tegen een verplichting kleiner worden wanneer dit wordt gecombineerd met een 'opt-out'-optie. Dit kan een goede 'liberaal paternalistische' route zijn, waarbij de beslis-sers – in casu de zzp'ers – de standaardoptie opvatten als impliciete aanbeveling van de overheid (Thaler en Sunstein, 2003). Van Dalen en Henkens (2024) laten bijvoorbeeld zien dat zo'n default-keuze aanzienlijke invloed kan hebben op de uitkomst van een eventueel referendum over de invoering van nieuwe pensioenstelsel.

Een andere mogelijkheid is het gebruik van een 'bottom-up'-optie. Dit sluit beter aan bij de werkelijkheid van zzp'ers en komt minder betuttelend over dan een top-downverplichting. Het beoordelen van financiële producten kan zeer complex zijn. 42% van de zzp'ers vindt pensioenplanning ingewikkeld, 30% heeft daar naar eigen zeggen geen moeite mee en de resterende 28% heeft geen duidelijke mening. Hierdoor liggen fouten en uitstelgedrag op de loer. Zzp'ers moeten op regelmatige basis omzetbelasting aangeven en jaarlijks uiteraard hun inkomstenbelasting. Het inschakelen van externe financiële hulp ligt dan ook voor de hand. In 2025 vroegen wij zzp'ers of ze gebruikmaken van iemand die hen helpt met de financiën. 65% antwoordde bevestigend. Opvallend is echter dat er binnen deze grote groep relatief weinig zzp'ers (38%) met hun financieel adviseur over pensioen spreken; fiscale zaken voeren overduidelijk de boventoon. Toch kan het lonen om pensioen een vast onderdeel te maken van een jaarlijks gesprek. Zzp'ers raadplegen deze adviseurs immers regelmatig, vertrouwen hen vaak (enigszins) en kennen hen genoeg om het onderwerp aan te snijden.

4. Conclusies

In dit rapport hebben we onderzocht in hoeverre de pensioenvoorbereiding van zzp'ers tussen 2021 en 2025 is verbeterd, op basis van twee speciaal op zzp'ers gerichte surveys. Daarnaast hebben we onderzocht hoe groot de steun bij zzp'ers is voor een vorm van verplicht pensioensparen. De belangrijkste conclusie uit een vergelijking van de pensioenplannen en het -gedrag van zzp'ers tussen 2021 en 2025 is dat er een belangrijke verbetering zichtbaar is: zzp'ers sparen meer en ondernemen vaker actie om arbeidsongeschiktheidsrisico's te dekken. Ondanks de onvolledige opbouw via pensioenfondsen als (oud-) werknemer of de eigen opbouw via besparingen, hebben zzp'ers veel vertrouwen in de bronnen die hun een pensioen kunnen opleveren. Velen maken zich dan ook geen zorgen over hun pensioen. Deze tevredenheid is opvallend, aangezien uit dezelfde enquête uit 2025 blijkt dat vier op de tien zzp'ers aangeven het afgelopen jaar niets voor hun pensioen opzij te hebben gezet. De vermogensopbouw bestaat uit een combinatie van verschillende bronnen, waarvan spaargeld, beleggingen, pensioenrechten als oud-werknemer, derdepijlerproducten (lijfrente) en de waarde van de eigen woning de belangrijkste zijn. Wanneer iemand een partner heeft, vormt ook het pensioen van deze partner een belangrijke bron. De vraag is in hoeverre het optimisme van veel zzp'ers gerechtvaardigd is en welke groepen wel degelijk risico's lopen op een ontoereikend pensioen. Berekeningen op basis van registerdata van Biesenbeek et al. (2024, p. 22) suggereren dat de mediane zzp'er niet veel onderdoet voor de mediane werknemer en dat zzp'ers aan de bovenkant van de vermogensverdeling het zelfs beter doen dan werknemers. Tenminste, wanneer *alle* financiële en andere op geld waardeerbare activa worden meegenomen in de berekening.

Vanuit het oogpunt van sociale zekerheid is echter vooral relevant of het risico op armoede onder zzp'ers groter is dan onder werknemers. Onze studie wijst op het belang van de huishoudenspositie (alleenstaand of een latrelatie) en het type zzp'er (gedwongen of eigen keuze). Daarnaast moeten de risico's van de verschillende pensioenbronnen niet worden onderschat. Vrije besparingen bieden weliswaar flexibiliteit, maar dekken het langlevens- of inflatierisico niet af. Het vermogen in de eigen woning zit grotendeels vast in stenen. Hoewel een eigen huis een belangrijke vermogensbron vormt, is onzeker hoe deze waarde zich ontwikkelt wanneer iemand met pensioen gaat tijdens een economische recessie of bij demografische krimp in de woonomgeving.

Een cruciale vraag is vervolgens of de vaak genoemde oplossing – een verplichtstelling – het juiste medicijn is. Het tweede deel van onze studie maakt duidelijk dat er onder zzp'ers een brede afkeer bestaat van een verplichting tot pensioensparen. Opvallend is dat deze weerstand niet verdwijnt wanneer meer flexibiliteit in het spaarsysteem wordt ingebouwd. Het idee voor verplicht pensioensparen voor zzp'ers komt overgewaaid uit Scandinavische landen, zoals IJsland (zie Starink et al. 2024) en Finland (voor meer informatie zie: Finnish

Center of Pensions). De situatie in Nederland is echter niet goed vergelijkbaar met het Scandinavische model. Een belangrijk verschil is dat Finland en IJsland niet beschikken over een overheidspensioen dat vergelijkbaar is met de Nederlandse AOW. De verplichtstelling voor zelfstandigen in deze landen is vooral ingegeven door de wens om te voorkomen dat zzp'ers op hun oude dag een te groot beroep doen op de belastingbetaler wanneer zij zelf niets hebben gespaard. Het publieke pensioen is daar namelijk afhankelijk van de aanvullende pensioenmiddelen waarover men beschikt ('income-tested'). Dit verschilt fundamenteel met een volksverzekering als de AOW, waarbij iedere gerechtigde hetzelfde bedrag tegemoet kan zien, los van eventuele andere pensioenbronnen. De situatie in IJsland en Finland is daarom niet goed vergelijkbaar met die in Nederland, waar de AOW een solide basis vormt ter voorkoming van armoede. In dat licht lijkt een pensioenverplichtstelling een overbodige ingreep die de spelregels voor individueel ondernemen alleen maar complexer maakt.

Een alternatief dat beter aansluit bij de praktijk is om zzp'ers actief te stimuleren om na te denken over hun pensioen. Zoals we in de voorgaande paragraaf hebben gesuggereerd, zou zo'n aanpak kunnen helpen om meer zzp'ers te overtuigen om meer te sparen voor pensioen. Hoewel dit verband nader onderzoek verdient, sorteert deze 'bottom-up'-benadering wellicht meer effect dan het top-down opleggen van een verplichting. Dit idee sluit ook aan bij veelvoorkomende oproep in de pensioenwereld om op regelmatige basis een pensioen-APK uit te voeren (zie Van der Lecq en Oerlemans, 2009). Tegelijk moeten we waken voor het gevaar van 'overselling' door financiële tussenpersonen; een nieuwe woekerpolisaffaire is het laatste wat de financiële sector kan gebruiken.

Dit alles betekent niet dat de pensioenpraktijk van zzp'ers geen risico's kent. Zzp'ers tonen zich vaak optimistisch en veerkrachtig, maar op financieel terrein is voorzichtigheid geboden. Op basis van onze analyse heeft momenteel ongeveer een derde van de zzp'ers een wankel pensioenbasis: een zeer beperkte spreiding van pensioenbronnen, waarbij vooral de afhankelijkheid van vrije besparingen deze groep kwetsbaar maakt voor het langlevensrisico. Uit recent onderzoek weten we bovendien dat onderschatting van de zelf ingeschatte levensverwachting groot is, in het bijzonder onder hogeropgeleiden (Van Dalen en Henkens, 2026). Deels wordt dit risico ondervangen voor zzp'ers die kunnen leunen op (oude) pensioenrechten onder beheer van pensioenfondsen. Maar voor zzp'ers die grotendeels dit soort bronnen ontberen, is dit een ongedekt risico. Dit onderstreept het belang van een robuuste AOW-verzekering is als vangnet voor de zzp'ers.

Literatuur

- Biesenbeek, C., J. Been, K. Caminada en K. Goudswaard (2024), 'Retirement savings adequacy in the Netherlands', DNB Analysis, Amsterdam.
- Biesenbeek, C., B. Heerma van Voss en M. Mastrogiacomio (2022), 'Werkenden zonder pensioenopbouw', Occasional Studies, 20-3, DNB.
- Biesenbeek, C., et al. (2022), 'Werkenden met tekortschietend pensioen', Occasional Studie 05/2022, Netspar.
- Bokern, P., J. Linde, A. Riedl, H. Schmeets en P. Werner (2022), 'A comparison of pension relevant preferences, traits, skills, and attitudes between the Dutch self-employed and employees', Netspar Design Paper, 216, Tilburg.
- CBS (2025), 'Hebben zzp'ers een voorziening voor arbeidsongeschiktheid of pensioen?', CBS, online.
- CBS (2024), 'Hoeveel verdienen zzp'ers en hoeveel vermogen hebben ze?', online CBS.
- Dalen, H.P. van, M. Damman en K. Henkens (2022), De verweesde zzp'er in pensioenland, *Me Judice*, 31 mei 2022.
- Dalen, H.P. van en K. Henkens (2024), 'Wie vertrouwt de overstap naar het nieuwe pensioenstelsel?', *Me Judice*, 6 mei 2024.
- Dalen, H.P. van en K. Henkens (2026), 'Nederlanders onderschatten hun levensverwachting', *ESB*, 111(4854), pp. 75-77.
- Dalen, H.P. van, en K. Henkens (2024), 'De grijze vlek in het aanvullend pensioen: een vertrouwenscrisis in wording?', *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken*, juni 2024, no. 3, 5-11.
- Dalen, H.P. van, K. Henkens, W. Conen en J. Schippers (2015), 'Weinig behoefte aan collectieve pensioenregeling voor zzp'ers', *ESB*, 100 (4715), 468-470.
- Damman, M., en G.L.M. Kraaykamp (2022a), 'Pensioenvoorbereiding van zzp'ers tijdens de coronacrisis', Netspar design paper 204, Tilburg.
- Damman, M., en G.L.M. Kraaykamp (2022b), 'Opvattingen over pensionering in Nederland - Een studie onder zzp'ers en werknemers van 40 jaar en ouder', Codeboek, Radboud Universiteit, Nijmegen.
- Finish Center of Pensions (2026), Developing the pension system for the self-employed (YEL), geraadpleegd juni 2026: <https://www.etk.fi/en/finnish-pension-system/pension-reforms/developing-the-pension-system-for-the-self-employed/>, Helsinki.
- Hershey, D. A., H.P. van Dalen, W. Conen en K. Henkens (2017), 'Are "voluntary" self-employed better prepared for retirement than "forced" self-employed?', *Work, Aging and Retirement*, 3(3), 243-256.
- Jong, F. de (2009), 'Naar een flexibele pensioenregeling voor zzp'ers', NEA paper 19, Netspar, Tilburg.
- Lutjens, E. (2022), 'Tekortschietend pensioen: over zelfstandigen en witte en grijze vlekken', *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken*, 2022/6, 6-12.
- Marabini, C., M. Damman en K. Henkens (2024), 'Echte zzp'ers zijn niet erg bezig met hun pensioen', *Demos*, 40(6), 5-7.
- Mastrogiacomio, M. (2016), 'De pensioenpuzzel van zelfstandigen: Zelfstandigen maken pensioenambities niet waar', Netspar Brief (editie 7 november 2016), Netspar, Tilburg.
- Mastrogiacomio, M., R. Dillingh en K. Bangma (2014), 'Een pensioenregeling voor zelfstandigen: De voor- en nadelen van een opt-in', NEA-paper 57. Tilburg: Netspar.
- OESO, (2025), 'Pensions at a glance' 2025, Parijs, OESO.
- Lecq, S.G. van der, en A.G. Oerlemans (2009), 'Zelfstandigen zonder pensioen', NEA paper 24, Netspar, Tilburg.
- Starink, B., Z. Kluit, G. Zoega en S. Halldórsson (2023), 'Mandatory pension accrual by entrepreneurs: a comparison between the Netherlands and Iceland', Netspar paper, DP 08/2023-040, Tilburg.
- Thaler, R. en C. Sunstein (2003), 'Behavioral economics, public policy, and paternalism', *American Economic Review*, Vol. 93(2), 175-179.

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2025), 'Toekomst pensioenstelsel', 32043, no. 690, vergaderjaar 2025-2026.

Zijlstra, W., Bresser, J. de, en M.G. Knoef, (2020). 'Keuzes tijdens de pensioenopbouw: de effecten van nudging met volgorde en standaardopties', Netspar Design Papers. Tilburg: Netspar.

Zwinkels, W., M. Knoef, J. Been, K. Caminada en K. Goudswaard, K. (2017), 'Zicht op ZZP-pensioen', Netspar Industry Series - Design Paper (Design paper 91), Netspar, Tilburg.

Bijlagen

Bijlage 1: Beschrijvende statistieken samenstelling zzp'ers

Tabel A1: Verdeling beroepen, 2021-2025

Categorie beroep	2021	2025
Hoger intellectueel of vrij beroep	33,1%	30,4%
Hoger leidinggevend beroep	9,3%	8,5%
Middelbaar intellectueel of vrij beroep	27,3%	21,0%
Middelbaar leidinggevend/commercieel beroep	6,0%	6,2%
Overige hoofdarbeid	8,0%	9,7%
Geschoolde en leidinggevende handarbeid	3,3%	5,1%
Semi-geschoolde handarbeid	3,5%	5,1%
Ongeschoolde handarbeid	1,2%	0,9%
Agrarisch beroep	1,5%	1,0%
Weet niet	6,8%	12,1%
Totaal	100%	100%
N =	2.069	1.057

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025).

Tabel A2: Sectorverdeling op basis van zes sectoren, 2021-2025

	2021	2025
Landbouw	1,9%	1,8%
Industrie	3,6%	3,7%
Bouw	4,4%	7,0%
Diensten (detailhandel, vervoer, logistiek)	8,5%	13,7%
Zakelijke diensten (financiële diensten, consultancy, ICT)	46,1%	37,4%
Publieke dienstverlening (gezondheid, onderwijs, overheid)	35,5%	36,4%
	100%	100%
N =	2.073	980

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025).

Tabel A3: Achtergrondkenmerken van zzp'ers, 2021-2025

	2021	2025
Geslacht		
Man	50,2%	48,6%
Vrouw	49,8%	51,4%
	100%	100%
Opleiding		
Laag	24,8%	30,9%
Midden	46,9%	45,3%
Hoog	28,4%	23,9%
	100%	100%
Leeftijdscategorie		
40-44	9,5%	12,4%
45-54	32,2%	30,4%
55-66	58,3%	57,2%
	100%	100%
Relatievorm		
Getrouwd	62,1%	62,0%
Woont samen	15,1%	13,8%
Latrelatie	3,5%	4,8%
Alleenstaand	19,3%	19,4%
	100%	100%
Type zzp'er		
Zzp is beroepsnorm	19,6%	18,2%
Bewuste keuze	60,0%	67,1%
Gedwongen keuze	20,4%	14,6%
	100%	100%
N =	1.689	773

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025).

Bijlage 2: Achterliggende berekeningen in rapport

Tabel A4: Relatie tussen pensioenverwachtingen en karakteristieken van zzp'ers, gepoolde jaren 2021-2025

	Comfortabel pensioentijd	Goed pensioen	Noodzaak werken na AOW-leeftijd	Bang voor armoede oude dag
	Coëfficiënt	Coëfficiënt	Coëfficiënt	Coëfficiënt
Geslacht (man =0)				
Vrouw	-0,10	-0,16**	-0,03	0,23***
Opleiding (laag =0)				
Midden	0,43**	0,28***	-0,23**	-0,47***
Hoog	0,05***	0,46***	-0,33***	-0,58***
Leeftijdscategorie (40-44 =0)				
45-54	0,29**	-0,02	-0,04	-0,01
55-66	0,56***	0,07	-0,35***	-0,27*
Relatievorm (getrouwd =0)				
Woont samen	-0,12	-0,02	0,06	0,22**
Latrelatie	-0,88***	-0,50**	0,84***	0,77***
Alleenstaand	-0,51***	-0,54***	0,65***	0,53***
Sector (sector industrie=0)a				
Bouw	-0,04	0,00	0,09	0,12
Handel	-0,11	-0,30	0,22	-0,17
Zakelijke diensten	0,34**	-0,26	-0,15	-0,38**
Publieke diensten	0,25	0,20	-0,17	-0,22
Overige diensten/bedrijven	-0,07	-0,17	0,28	0,04
Type zzp'er (Zzp is beroepsnorm = 0)				
Bewuste keuze	0,25***	0,32***	-0,25**	0,05
Gedwongen keuze	-0,45***	-0,44***	0,46***	0,66***
Startleeftijd als zzp'er (20-29=0)				
30-39 jaar	0,00	0,15	-0,17	0,00
40-49 jaar	0,06	0,32***	-0,23**	-0,19*
50-59 jaar	0,75**	1,88**	-0,80***	-0,59***
60 jaar en ouder	1,39***	1,93**	-1,08***	-0,96***
Jaar (2021=0)				
2025	0,19**	-0,30***	-0,05	0,11
Pseudo R²	0,04	0,04	0,03	0,04
N =	2.273	2.272	2.272	2.341

Noten: * p < 0,1; ** p < 0,05; *** p < 0,01. Geschat met ordered logit.

(a) De sectoropbouw: 'industrie' omvat industrie, landbouw, energie en vervoer; 'bouw' is bouwnijverheid; 'handel' omvat groot- en detailhandel en horeca; 'zakelijke diensten' omvatten zakelijke en financiële dienstverlening; 'publieke diensten' omvatten onderwijs, gezondheidszorg en openbaar bestuur.

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025).

Verschil tussen verwachtingen over 'goed pensioen' en een 'comfortabele pensioentijd'

De verwachting van een comfortabele pensioentijd hangt slechts beperkt samen met het pensioen dat in het verleden als werknemer is opgebouwd, terwijl deze factor juist een grote rol speelt bij het verklaren van de stelling 'Ik verwacht een goed pensioen'. Waar spaargeld en inkomsten uit een huurwoning sterk bijdragen aan de verwachting van een comfortabel pensioen, spelen deze factoren een beperkte of geen rol bij de beoordeling van wat als een 'goed pensioen' wordt beschouwd. Een goed pensioen lijkt sterker geassocieerd te worden met tweede- en derdepijlerpensioenproducten (zoals lijfrente en banksparen) en met vrije besparingen en beleggingen.

Tabel A5: Relatie tussen pensioenverwachtingen en opgebouwde pensioenbronnen van zzp'ers, 2025

	Verwachting comfortabel leven bij bereiken AOW-leeftijd		Ik verwacht een goed pensioen te krijgen	
	Coëfficiënt	s.e.	Coëfficiënt	s.e.
Geslacht (man =0)				
Vrouw	-0,07	0,12	-0,12	0,12
Opleiding (laag =0)				
Midden	0,12	0,14	0,01	0,14
Hoog	0,20	0,17	-0,02	0,17
Leeftijdscategorie (35-44 =0)				
45-54	-0,12	0,17	-0,22	0,17
55-66	0,28*	0,16	-0,06	0,16
Relatievorm (getrouwd =0)				
Woont samen	-0,12	0,17	0,15	0,17
Latrelatie	-0,75**	0,26	-0,24	0,26
Alleenstaand	0,00	0,17	-0,29*	0,17
Type zzp (beroepsnorm =0)				
Bewuste keuze	0,22	0,16	0,42***	0,16
Gedwongen keuze	-0,34	0,21	-0,36*	0,22
Pensioenbronnen				
Pensioenfonds (oud)	0,38***	0,13	0,77***	0,13
Pensioenfonds zzp	0,65**	0,28	0,88***	0,29
Lijfrente, FOR, banksparen	0,31**	0,13	0,38***	0,13
Spaargeld/beleggingen	1,04***	0,15	0,48***	0,14
Verwachte erfenis	-0,01	0,14	-0,24*	0,14
Inkomsten huurwoning	0,82***	0,23	0,19	0,23
Waarde bedrijf	0,19	0,21	0,17	0,20
Waarde eigen woning	0,30**	0,13	-0,14	0,13
Pensioen van partner	0,48***	0,14	0,19	0,14
Crypto-investeringen	0,08	0,24	-0,13	0,23
Geen pensioenvoorzieningen	-0,42	0,29	-0,46	0,29
Pseudo R²	0,08		0,06	

Bron data: NIDI (2025). N = 977.

Tabel A6: Verklaring van pensioenspaargedrag van zzp'ers (40 tot 67 jaar) via een derdepijlerpensioenproduct (zoals banksparen of lijfrentes), 2021-2025

	Sparen via derde pijler (niet = 0)	
	Coëfficiënt	s.e.
Geslacht (man =0)		
Vrouw	-0,14	0,10
Opleiding (laag =0)		
Midden	0,32***	0,13
Hoog	0,53***	0,14
Leeftijdscategorie (40-44 =0)		
45-54	0,66***	0,19
55-66	0,98***	0,19
Netto maandinkomsten zzp'er (< 1000 euro =0)		
1.000-2.000 euro	0,50***	0,16
2.000-3.000 euro	0,77***	0,17
3.000-4.000 euro	1,17***	0,19
Meer dan 4.000 euro	1,37***	0,17
Pensioengedrag:		
1. Wel eens laten voorlichten over pensioen (niet/neutraal = 0)		
Ja	0,52***	0,12
2. Informatie ingewonnen (niet/neutraal = 0)		
Ja	0,46***	0,12
3. Precies laten uitrekenen hoeveel nodig voor pensioen (niet/neutraal = 0)		
Ja	0,21*	0,13
Vertrouwen in banken/verzekeraars (neutraal = 0)		
Geen-weinig	-0,08	0,12
Enig-veel	0,34**	0,13
Jaareffect (2021=0)		
2025	0,03	0,11
Constante	-2,92***	0,31
Pseudo R²	0,13	

Noot: * p < 0,1; ** p < 0,05; *** p < 0,01. Geschat met logistische regressieanalyse.

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). N = 2.214.

Network for Studies on
Pensions, Aging and Retirement

Dit is een publicatie van Netspar
Augustus 2026

T +31 13 466 2109
E info@netspar.nl

netspar.nl